
ASTERISK

NR. 62 JUNI 2012

AARHUS UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)

TEMA
PROFILERINGS-
TENDENSER

UDDANNELSER GØR SIG TIL

FEATURE:
Kan 1500 skoler
skille sig ud?

ET NATURLIGT IMAGE?
Skovbørnehaven
og røde kinder

NY FORSKNING:
Hver niende
elev mobbes

SÅ FORSKELLIGE OG ALLIGEVEL ENS

Af HANNE LØNGREEN, INSTITUTLEDER FOR
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU),
AARHUS UNIVERSITET

Tre identiske mænd i gule skjorter hilser med højre hånd, og to identiske kvinder i samme slags kjoler står med ryggen til og vinker med højre hånd. Mellem sig har de grønne hække. I baggrunden ses fire forskellige huse. Det er i kort form gengivelsen af forsiden til sociolog Henrik Dahls bog fra 1997: Hvis din nabo var en bil.

Hvor ofte står vi ikke i den situation, at vi oplever os som noget helt særligt. Når vi sidder i vores bil i køen på motorvejen. Når vi trækker et nummer for at købe brød og kager hos gourmetbageren. Når vi står i kø for at købe den særlige chokolade i specialbutikken eller vores nøje udvalgte varer i supermarkedet. I alle de situationer har vi personligt valgt bilen, den specielle chokolade og de særligt mærkede varer. Vi lever i en såkaldt 'customized' verden, hvor forbruget opleves individualiseret, selvom det i høj grad blot er udtryk for et masseforbrug.

»Der er ingen tvivl om, at vi lever i en tid, der jagter det unikke; det særlige; det specielle, og den tendens gør sig også gældende på uddannelsesområdet. Her er den særlige profil kommet i højsædet.«

Mon det er samme tendens, vi nu ser i forhold til skolers profilering og til forældres valg af særlige skoler med specielle pædagogikker? Der er ingen tvivl om, at vi lever i en tid, der jagter det unikke; det særlige; det specielle, og den tendens gør sig også gældende på ud-

dannelsesområdet. Her er den særlige profil kommet i højsædet. Som professor Per Fibæk Laursen siger i dette nummer af Asterisk, så er det blevet en kvalitet for skoler at skille sig ud, mens det i 1950'erne snarere var et mål, at skoler skulle ligne hinanden.

Når skoler – og uddannelser i det hele taget – begynder at fokusere på deres specielle sider, er forklaringen mere end et livsstilsfænomen; mere end en længsel efter at være unik. Det handler i høj grad også om, at uddannelsesinstitutioner i stigende grad oplever, at de er en del af et marked, hvor de – ligesom varer på supermarkedets hylde – må gøre sig til for at få opmærksomhed og blive valgt af kunderne. Mekanismen bag hedder konkurrencestat, og den er med til at sætte hjulene gang i uddannelsesinstitutioners profilering.

Der er dog grænser for, hvor meget en uddannelsesinstitution kan satse på den specielle og alternative profil, for netop i konkurrencestatens tidsalder bliver det stadigt vigtigere at klare sig godt i forhold til den standardiserede målestok. Og det kan i praksis virke som en modsigelse, for eksempel på folkeskoleområdet: Folkeskolen skal på den ene side have den særlige og originale profil, og på den anden side løbende evaluere sig selv i forhold til skolens resultater i de nationale test og 9.-klasses afgangsprøver.

Det er måske her, sammenligningen mellem uddannelser og varer kommer til kort. Uddannelser kan ikke bare ændre sig efter markedets forgodtbefindende eller iføre sig en ny indpakning. De må klare sig på de helt standardiserede parametre. Og så er uddannelsers indhold ikke et vareforbrug, men et spørgsmål om at give børn, unge og voksne bedre muligheder i livet. Lad os ikke glemme det i jagten efter den særlige profil. ■

Redaktion
Hanne Løngreen
(ansvarshavende redaktør)
Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk
Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

Redaktionskomité
Frans Ørsted Andersen
Claus Holm
Søren Kjær Jensen
Ida Juul
Jens Christian Nielsen
Dorthe Staunæs

Korrektur
Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.
Institut for Uddannelse og
Pædagogik (DPU)
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt til redaktionen
E-MAIL: asterisk@dpu.dk
TELEFON: 87 15 18 15

Abonnement
Abonnement er gratis
og kan bestilles på
www.edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen
Layout: Toke Nielsen
Forside: Polfoto
Tryk: Scanprint A/S
ISSN nr.: 1601-5754
Oplag: 18.500

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforsk-
ning. Asterisk udkommer
fire gange årligt og er ud-
givet af Institut for Uddan-
nelse og Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet.
Artikler eller illustrationer
må ikke eftertrykkes uden
tilladelse.

541 006

TEMA: PROFILERINGSTENDENSER

S. 6-11 FEATURE

KAN 1500 SKOLER SKILLE SIG UD?

Kampen om opmærksomhed er skudt i gang, og uddannelsesinstitutioner er med i ræset om at være noget særligt. Men kan alle 1500 folkeskoler skille sig ud? Og betyder skolernes profilering, at vi mister den fælles skole?

S. 12-14

FRISKOLER SKRUE OP FOR PROFILERINGEN

De frie grundskoler skal turde holde fast i deres ideologiske grundlag og trods den aktuelle vækst forblive nicheskoler, der udgør et reelt alternativ. Ellers risikerer de at blive til privatbetalte folkeskoler.

S. 15 PROFILERINGSTENDENS 1

JAGTEN PÅ PERSONLIG BRANDING

S. 16 PROFILERINGSTENDENS 2

ET NATURLIGT IMAGE

S. 17 PROFILERINGSTENDENS 3

SKOLEBYGGERI SOM PR

S. 18-21

GYMNASIER I PROFILERINGS- KAMP

Der er blæst til profileringskamp i gymnasieverdenen. De specialiserer sig, synliggør deres hensigter og dokumenterer deres resultater i kampen om de rigtige elever.

»Når det begynder at handle om at få så mange af de rigtige elever som muligt, er vi på vej væk fra at tænke uddannelse ud fra en velfærdsstatslogik med fokus på social lighed, fællesskab og demokratisk dannelse.«

Anne Qvortrup

s. 24

S. 24-26

OVERRASKENDE MANGE ER BANGE

Seniorforsker Inge Henningsen løfter sløret for nye resultater om mobning i skolen.

»Vores hovedfund er, at klassens kultur betyder noget for mobning. Jo mere negativt eleverne oplever klassekulturen, desto mere mobning er der i klassen.«

S. 28-29 HVAD OPTAGER FORSKEREN?

TID TIL AT RYSTE POSEN

Ditte Winther-Lindqvist vil gøre en forskel med sin forskning og udfordre de gængse måder at tænke på, uanset om det gælder børnehavens indretning eller teenagerses sorgbearbejdning. Og så går hun rundt og tænker over, hvordan vi klæder børn bedst på til at møde fremtiden.

s. 32

S. 32-33 KOMMENTAR

FUP ELLER FAKTA OM SKØNHED

Samtiden er optaget af skønhed, og markedet for skønhedsprodukter er enormt. Men hvad er fup, og hvad er fakta? Professor Mads Meier Jæger efterprøver fire kendte påstande om skønhed.

s. 2 LEDER

s. 22-23 KORT NYT

s. 30-31 NYE BØGER

s. 35 KALENDER

FORNY DIT ABONNEMENT

Kære Asterisk-abonnet

Du har Asterisk nr. 62 i hånden. Hvis du vil have kommende numre tilsendt – til dit hjem eller dit arbejde – skal du forny dit abonnement på www.edu.au.dk/asterisk.

Abonnementet er gratis og vi sender gerne magasinet til dig, men så vil vi også være sikre på, at du modtager det. Nogle abonnenter har skiftet adresse, andre har skiftet job, og atter andre har skiftet interesse. Derfor er det blevet nødvendigt at opdatere vores abonnementsliste.

Vil du være sikker på at modtage næste nummer af Asterisk, skal du forny dit abonnement **inden d. 31. juli 2012**.

Du kan også læse Asterisk på nettet: www.edu.au.dk/Asterisk

Her kan du finde alle numre af Asterisk – fra den første udgivelse i 2001 til i dag – og du kan tilmelde dig Asterisks nyhedsbrev.

God læsning og på gensyn efter sommerferien!

Bedste hilsner
Asterisk-redaktionen

KAN 1500 SKOLER SKILLE SIG UD?

~ ~

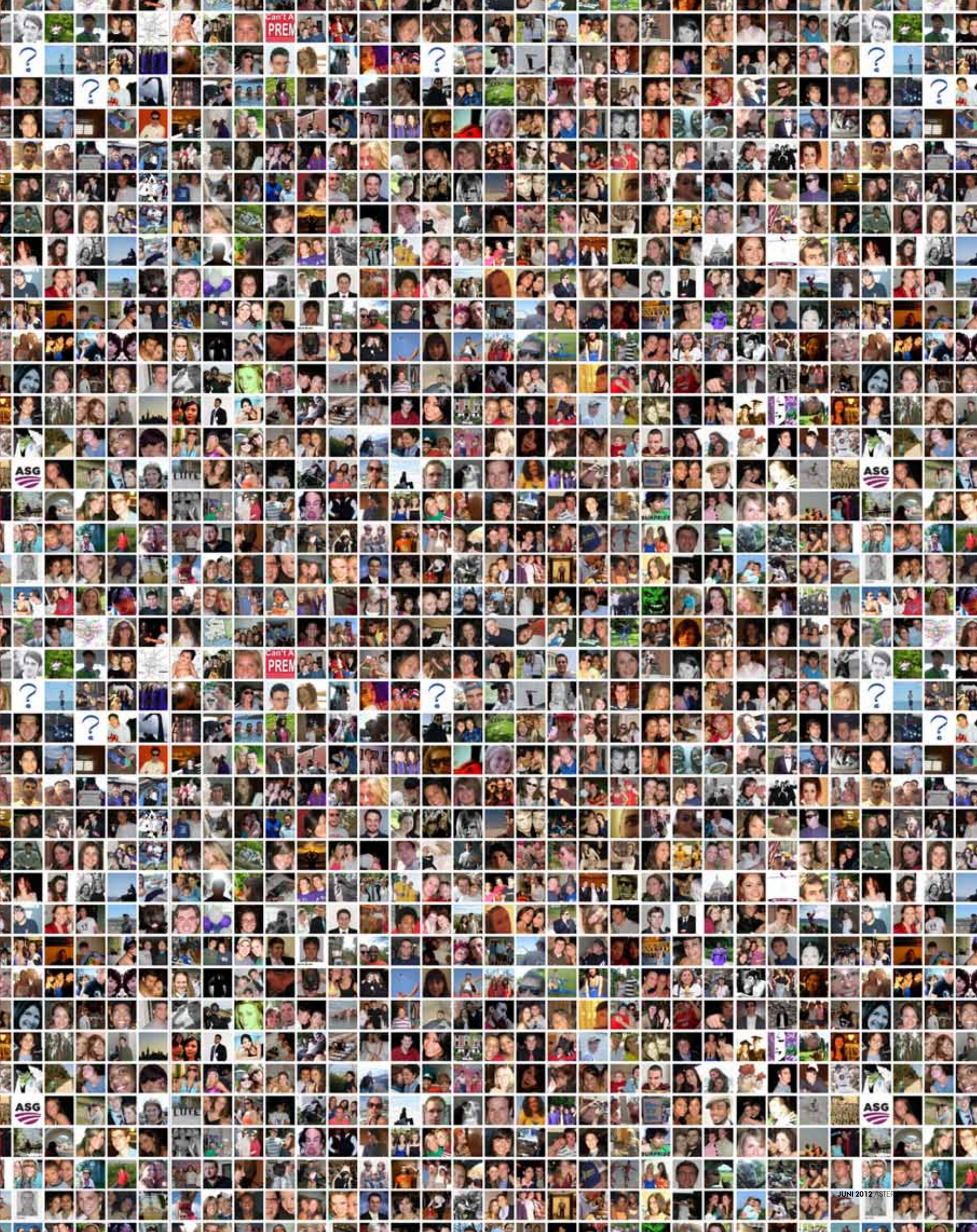

Kampen om opmærksomhed er skudt i gang, og uddannelsesinstitutioner er med i ræset om at være noget særligt. Men kan alle 1500 folkeskoler skille sig ud?
Og betyder det, at vi mister den fælles skole?

Af CAMILLA MEHLSÉN

ASG

og et ganske særligt”. Det er ikke bare et slogan opfundet af flødebolsjet Werthers Original, men også hvad et stigende antal skoler, gymnasier og universiteter drømmer om at være. Noget ganske særligt. Det værste for et menneske – eller en uddannelsesinstitution – er at være en i flokken. I dag gælder det om at skille sig ud, opbygge et *brand* på Facebook og vise sine unikke fortræffeligheder.

Og det skader ikke at reklamere for sin særlighed. Markedsføring er i høj kurs på de danske uddannelsesinstitutioner, men det er ikke mange år siden, at annoncer for efterskoler, højskoler, universiteter mv. var en sjældenhed. Kan du mon huske første gang, du så et *bill-board* eller en busreklame for en uddannelse? Professor Per Fibæk Laursen husker tydeligt sit første møde med en uddannelsesannonce i stort format: Det var i lufthavnen for omkring et årti siden, og dengang fik annoncen for en akademisk erhvervsuddannelse ham til at stoppe op. Det var nyt.

”Hvis vi går 10-20 år tilbage, så var der stort set ingen uddannelsesinstitutioner, der reklamerede og profilerede sig. Det var universiteterne og professionshøjskolerne, der begyndte, og de annoncerer flittigt i dag. Siden er gymnasierne fulgt med. Folkeskolerne annoncerer endnu ikke, men det kan man i princippet forestille sig, at de kommer til. Med det frie skolevalg og privat- og friskolernes stigende andel af eleverne er de kommunale folkeskoler kommet i en markedssituation,” siger Per Fibæk Laursen fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, der er forfatter til flere bøger om skolens udvikling.

Hul på bylden

Set fra en brandingexperts stol er det også en ny situation, at uddannelsesinstitutioner

---

»Skolerne lægger vægt på at have en profil og en særlig identitet og ikke bare være en standardvare. Men det kan være en absurd øvelse med omkring 1500 folkeskoler, der alle vil fremstå med en helt speciel og særlig profil.«

Professor Per Fibæk Laursen

profilerer sig. Frederik Preisler er direktør for reklame- og kommunikationsbureauet Mensch og har arbejdet med profilering af mange typer organisationer, også fra uddannelsessektoren. Og han mærker uddannelsesinstitutionernes bevægelse mod mere branding:

”Der er i dag et mantra, der hedder: ’Er det ikke set, er det ikke sket’. Man skal ikke så forfærdelig mange år tilbage før, at tanken om, at en uddannelsesinstitution skulle *brande* sig og benytte sig af den kommercielle verdens slagredskaber, var helt uhørt. Derfor gjorde man det ikke. Men i det øjeblik der er én, der gør det, så går der hul på bylden.”

Det billede kan professor Per Fibæk Laursen genkende. ”Når uddannelsesinstitutioner først begynder at markedsføre sig, så er der

ingen af de andre institutioner, der tør lade være,” siger han.

Farvel til ens skoler

Profileringstendensen handler dog om meget mere end glittede plakater og højtråbende annoncer i tog, busser og på bygninger. Længslen efter den særlige profil kommer også til udtryk i, at uddannelsesinstitutioner satser på en særpræget skolearkitektur, alternative pædagogiske metoder eller særlige studieretninger. Og egentlig handler den stigende profilering mere om institutionernes kerne end kommunikation, for mange uddannelsesinstitutioner er under kraftig forandring.

Det gælder ikke mindst ideen om den fælles folkeskole. Engang lignede folkeskoler hinanden. I dag præsenterer skolerne deres særlige profil eller værdigrundlag på deres hjemmesider, og det er de også forpligtet til at gøre i henhold til folkeskoleloven. Profileringen har taget fart, efter at der kom frit skolevalg i 2005, for det har i højere grad stillet skolerne i en markedssituation.

Ifølge Per Fibæk Laursen er den stigende profilering et symptom på, at vi er ved at sige farvel til de ens skoler og et goddag til den særlige skole. ”Det er tydeligt, at vi langt hen ad vejen er ved at miste det, at folkeskoler er ens. I 1950’erne, hvor man havde fået indført det, jeg kalder ’industrisamfundets skole’, lignede folkeskolerne i høj grad hinanden. Dengang var det godt, hvis der ikke var noget særpræg ved en skole, og den lignede alle andre. Sådan betragter man det ikke i dag, hvor det er en kvalitet at have et særpræg, en profil. Folkeskolerne er blevet meget mere forskelligartede, og vi ser i dag et meget mere mangfoldigt skolebillede,” siger Per Fibæk Laursen.

FARVEL TIL ENS SKOLER

Tilbage i 1950'erne lignede folkeskolerne hinanden. I dag er det en kvalitet at skille sig ud og have en profil.

Ifølge Jens Rasmussen, professor i pædagogisk sociologi ved Aarhus Universitet, er selve ideen om profilering ikke ny. ”Først i 1980'erne slår den daværende regering til lyd for, at man laver en restrukturering af det offentlige. Undervisningsministeren, der dengang hed Bertel Haarder, kaldte det ’perestrojka’, altså ombygning eller omstrukturering. Det er en tidlig New Public Management-tankegang, der dukker op, hvor man opfordrer til at tænke i, hvad markedet gør. Man taler om en simulering af markedsmekanismer. Fra politisk hold opfordrer man skoler og ungdomsuddannelser til at gøre sig konkurrencedygtige ved at profilere sig,” siger Jens Rasmussen.

Det bliver dog ved den brede opfordring. Skolerne begyndte ikke at investere tid og penge i markedsføring eller at oprette særlige profiler, for dengang var der ikke frit skolevalg. Uden frit skolevalg har skolerne ikke den samme motivation for at profilere sig, forklarer Jens Rasmussen.

En ikke almindelig skole

På en måde var Bertel Haarder forud for sin tid, for hans opfordring om profilering er i dag ved at blive ført ud i livet. I de senere år har en række skoler etableret profillinjer for særligt begavede, linjer for særlige interesser som naturfag, musik eller idræt eller specifikke retninger som fx globaliserings- og

sundhedslinjer. Særligt i storbyerne vokser hele ’profilskoler’ frem. I København er der i dag seks profilskoler, og der er otte nye på vej, bl.a. en madskole og en forskningsskole.

Da Bellahøj Skole i København sprang ud som Danmarks første idrætsskole i 2007, var det for at være noget andet end en almindelig folkeskole og tiltrække nye elever. Som man kan læse på skolens hjemmeside: ”Bellahøj Skole er en ikke helt almindelig københavnsk folkeskole, hvor vi naturligvis lægger særlig vægt på idræt og samtidig prioriterer et højt fagligt niveau i alle skolens fag.”

Professor Jens Rasmussen vurderer, at profilerne er en måde at fastholde den samlede enhedsskole på. ”Helt banalt: Hvis man kan

holde børnene i den fælles offentlige skole, så går de ikke i privatskole. Hvis vi ikke havde fået frit skolevalg, havde vi i dag formentlig haft langt flere børn i privatskoler og færre elever i folkeskole. Man kan så diskutere, hvor fælles den folkeskole bliver,” siger Jens Rasmussen. Han påpeger dog samtidig, at der ikke er empirisk grundlag for at sige, præcis hvordan det går med profilskolerne, da de er relativt nye.

Et brand eller 1500 profiler

Man kan argumentere for, at profileringen er med til at holde fast i den fælles skole, men omvendt kan det være svært at se 1500 særlige profiler for sig. Kan alle 1500 virkelig skille sig ud?

”Skolerne lægger vægt på at have en profil og en særlig identitet og ikke bare være en standardvare. Men det kan være en absurd øvelse med omkring 1500 folkeskoler, der alle vil fremstå med en helt speciel og særlig profil,” siger Per Fibæk Laursen.

»I virkeligheden synes jeg, det er en smule fjollet, at folkeskolerne hver især skal have et værdigrundlag. 1500 forskellige folkeskoler kan ikke have væsensforskellige værdigrundlag – alene af hensyn til lovgivningen. Og så er de værdiløse.«

Reklamedirektør **Frederik Preisler**

Kommunikationsdirektør Frederik Preisler er enig i absurditeten i at have 1500 brands, der udspringer af den samme grundide.

”I virkeligheden synes jeg, det er en smule fjollet, at folkeskolerne hver især skal have et værdigrundlag. 1500 forskellige folkeskoler kan ikke have væsensforskellige værdigrundlag – alene af hensyn til lovgivningen. Og så er de værdiløse. Hvis et værdigrundlag ikke er tilstrækkeligt unikt for den pågældende, så er det værdiløst,” siger Frederik Preisler.

Han mener, at der er en kæmpe fare for, at ideen om den fælles skole smuldrer. ”Der kommer til at blive spildt alt for meget tid på den enkelte skoles profilering. Selvfølgelig bør der være ét fælles værdigrundlag for hele folkeskolen, og så kan der være forskellige lokale og demografiske tilpasninger. At skulle opfinde det samme 1500 gange er dømt til at gå galt,” siger han.

Hvis Frederik Preisler skal rådgive folkeskolen om branding, er han ikke i tvivl: Den bedste løsning er at skabe ét stærkt brand

BRANDINGGUIDE TIL UDDANNELSESINSTITUTIONER

Profileringsræslet er skudt i gang. Markedet for uddannelse er enormt, og skoler, gymnasier og universiteter er med i kampen om opmærksomhed. Asterisk har besøgt en af Danmarks førende branding- og kommunikationsekspertes, **Frederik Preisler** fra Mensch, for at få styr på, hvordan uddannelsesinstitutioner bedst skiller sig ud fra mængden.

1

Drop at finde ud af institutionens værdier.

TAL OM EKSI-STENSBERET-TIGELSE.

De fleste værdier minder om hinanden. Tal i stedet om institutionens eksistensberettigelse, og nå derigennem frem til en erkendelse

af, hvad sjælen er. Nogle uddannelsesinstitutioner har en bestemt sjæl – de er ’besjælede’ – og det er et konkurrenceparameter, der kan bruges. Her er det godt at være konkret: er skolen global, god til ADHD-børn eller talentfulde børn osv.? Sjæl har ofte med historie at gøre. Mange af vores kunder – også uddannelsesinstitutioner – kommer til os uden at have stillet sig selv det grundlæggende spørgsmål: ’hvad er vores eksistensberettigelse; hvad er det, der gør, at vi skal have del i de offentlige midler?’ Der bliver en underlig tavshed i lokalet, for det er svært at formulere kernen. Og måske når man frem til, at der i virkeligheden ikke er en eksistensberettigelse.

2

FORKORT.

Når man har indkredset essensen, så forkort det. Og forkort det igen. Og igen. Uddannelsesinstitutioner bruger alt for mange ord til at forklare sig med ringbind, rapporter og mapper.

3

Lad være med at gøre FOR MEGET SELV.

Det er vigtigt at alliere sig med nogle udefra, for det er en erkendelsesproces, man går igennem, når man skal finde frem til eksistensberettigelsen. Der bliver spildt rigtig mange penge på kampag-

ner udformet af begejstrede amatører, hvor uddannelsesinstitutionerne selv har lavet det.

4

Drop pjecerne og informationen.

SATS MERE PÅ KOMMUNIKATION.

Når man har fundet sin eksistensberettigelse, så skal man ikke begå den fejl at tro, at nu skal man kommunikere sin eksistensberettigelse. Det er en klassisk fejltagelse. Lav noget andet og sjovere end lange pjecer, der informerer om eksistensberettigelsen. Det handler om at kommunikere, ikke informere. Kommunikation henvender sig til de ikke særligt interesserede

og har evnen til at fange opmærksomheden. Kommunikation er overfladisk, typisk også emotionel og stærkt subjektivt. For uddannelsesinstitutioner er det vigtigt at huske, at profilering ikke blot handler om at tiltrække elever eller studerende. Det handler i lige så høj grad om kampen om opmærksomhed i det offentlige rum.

5

Hav kun en

TALSPERSON/FRONTFIGUR.

Lær af erhvervslivet: Man er nødt til at vælge én person, der udtaler sig på institutionens vegne. En, der er god til at kommunikere – og det talent er faktisk vigtigere end den hierarkiske placering som rektor eller skoleleder.

– og ikke 1500 sub-brands. ”Et stærkt brand vil skabe langt mindre forvirring og i sidste ende også skabe langt større klarhed på den enkelte skole,” siger han.

Taberne i kampen

Frederik Preisler er altså skeptisk over for skolernes individuelle profilering. Spørgsmålet er, om det virker at skille sig ud? Ifølge Per Fibæk Laursen har det haft en meget positiv virkning for eksempelvis Bellahøj Skole at etablere sig som en profilskole med fokus på idræt. ”Profilen har øget elevtallet, den har især været med til at ændre elevsammensætningen positivt, og den har skabt en bedre stemning og arbejdsmoral blandt lærerne. Så den nye profil har klart været en succes for den skole,” siger han.

Både Per Fibæk Laursen og Frederik Preisler vurderer, at profilskoler og andre skoler, der er succesfulde med markedsføring, får et positivt udbytte af at have en særlig profil. Men der vil også være tabere i kampen om opmærksomhed.

”Det indviklede, som ingen rigtig kan svare på i dag, er, hvad sker der med de skoler, som ikke er så dygtige eller heldige i profileringen og markedsføringen? Der kommer flere dygtige, motiverede og flittige elever på Bellahøj Skole, men så kommer der færre af dem på andre skoler. Hvad sker der med dem? Bliver de bøvlede og besværlige elever klumpet sammen på andre skoler?” spørger Per Fibæk Laursen.

I København, Aarhus og Odense er der allerede skoler, der har problemer med deres image på grund af stor overvægt af tospro-

---

»Hvis vi ikke havde fået frit skolevalg, havde vi i dag **formentlig haft langt flere børn i privatskoler og færre elever i folkeskole.** Man kan så diskutere, hvor fælles den folkeskole bliver.«

Professor **Jens Rasmussen**

gede elever. ”Risikoen er, at det bliver svært at etablere sig med en stærk og positiv profil, hvis man ikke har elever, der kommer fra en uddannelsesorienteret hjemmebaggrund. Den store risiko er, at der opstår prestige- og kvalitetsforskelle skolerne imellem,” siger Per Fibæk Laursen.

Frederik Preisler spør, at skolernes profiler kommer til at få en større betydning, så det i højere grad er en social markør at fortælle, hvilken skole man har gået på.

”Der vil ske en segmentering tidligere i uddannelsessystemet. I USA har det i mange år handlet om, ’hvilket universitet har du gået på?’, og det har man også set i Danmark.

Den form for profilering er nu flyttet længere ned i værdikæden, så det nu også handler om, ’hvilket gymnasium har du gået på?’, og der er sikkert ikke ret lang tid til, at vi vil spørge, ’hvilken skole har du gået på?’. Der har selvfølgelig altid været forskel på, om man gik på den ene eller den anden folkeskole, men den form for opdeling er blevet mere tydelig,” siger Frederik Preisler.

Så måske kommer vi i fremtiden at skrive på vores voksne CV, at vi studerede på Harvard og gik på Ørestad Gymnasium og Bellahøj Skole.

Eller også finder vi ud af, at det ganske særlige måske alligevel ikke er så særligt. Flødebolsjet Werthers Original (tidligere kaldet Werthers Echte) har i mange år markedsført sig som ”noget ganske særligt”, som bedstefaren i den klassiske tv-reklame kunne give til sit søde barnebarn, ”for han er også noget ganske særligt”. Werthers Echte har argumenteret for, at bolsjets særegne træk (med sin ovale form og guldpapir) er så specielle, at de kan registreres som varemærke. Men ikke alle er enige i den betragtning. EF-Domstolen har i hvert fald afgjort, at Werthers Original er et ganske almindeligt bolsje og således ikke ”signifikant anderledes” eller noget ganske særligt. ■

PER FIBÆK LAURSEN

Professor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Han forsker bl.a. i skoleledelse og udviklingen i folkeskolen. Han har skrevet en lang række bøger og artikler om skolen, bl.a. ’Når klokken ringer ud – opgør med industrisamfundets skole’ (med Steen Hildebrandt, 2009) og ’Den autentiske lærer’ (2004).

FREDERIK PREISLER

Partner i kommunikations- og reklamebureauet Mensch, der bl.a. har lavet projekter for Københavns Universitet, Efterskolerne, Det Kongelige Teater, Politiken, Novo Nordisk og SKAT. Han er blandt andet bestyrelsesformand for teaterselskabet Holland House og rådsvalgt medlem af Det Kongelige Akademi for de Skønne Kunster.

JENS RASMUSSEN

Professor i pædagogisk sociologi ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Han forsker bl.a. i komparativ uddannelsespolitik og har udgivet en lang række artikler og bøger om læreruddannelsen, undervisningsdifferentiering og uddannelsesforskning.

FRISKOLER SKRUE R OP FOR PROFILERINGEN

De frie grundskoler skal turde holde fast i deres ideologiske grundlag, når de profilerer sig. Og trods den aktuelle vækst skal de forblive nicheskoler, der udgør et reelt alternativ. Ellers risikerer de at blive til privatbetalte folkeskoler.

Af MALENE FENGER-GRØNDAHL OG
CAMILLA MEHLSSEN

Muslimske skoler. Steinerskoler. Grundtvig-koldske skoler. Lilleskoler. Scientology-skoler. Det skorter ikke på udbuddet af frie grundskoler, der tilbyder et alternativ til den almindelige folkeskole. Og stadigt flere forældre vælger et alternativ til deres barn.

Omkring 15 % af de danske elever går i frie skoler, og meget tyder på, at flere vil komme til. I hvert fald har andelen af elever i frie skoler været stigende siden skoleåret 2007-2008 – og faldende i folkeskolen. Siden år 2000 har antallet af folkeskoler ifølge Børne- og Undervisningsministeriet ikke været lavere, end det er i dag, og der har omvendt aldrig været flere frie skoler.

Tilsyneladende skader det ikke at have en klar profil i skolelandskabet anno 2012. Formand for Dansk Friskoleforening, Ebbe Lilliendal, er ikke i tvivl om, at de frie skoler har et produkt på hylderne, som mange forældre gerne vil købe.

”Det ligger i friskoletraditionen, at vi er bevidste om vores grundlag, og jeg tror, at vi vil se, at friskolerne i fremtiden vil blive endnu klarere i deres profiler, sådan som vi også ser det med mange folkeskoler,” siger Ebbe Lilliendal.

Varen sælger ikke sig selv

De frie skoler har altid lanceret sig med et

»Det ligger i friskoletraditionen, at vi er bevidste om vores grundlag, og jeg tror, at vi vil se, at **friskolerne i fremtiden vil blive endnu klarere i deres profiler**, sådan som vi også ser det med mange folkeskoler.«

Ebbe Lilliendal,
formand for Dansk Friskoleforening

alternativt værdisæt og markedsført sig med en særlig profil, men alligevel bliver der i disse år satset mere på profileringen. Ebbe Lilliendal oplyser, at Dansk Friskoleforening er i gang med at skrue et kursus sammen, som skal ruste skolerne til at kommunikere deres grundlag klarere til omverdenen.

”Ingen varer sælger sig selv, og friskolerne må profilere sig med klare budskaber i et klart sprog. Hvis en købmandsforretning ikke har det på hylderne, som folk vil have, må den lukke. Det samme gælder friskolerne. Hvis vi ikke kan tilbyde folk noget, de vil have, må skolerne lukke, og det nytter ikke noget at lokke folk indenfor ved at lade som om, vi er noget andet, end vi er,” siger Ebbe Lilliendal.

Laust Riis-Søndergaard, seminarielærer på Den frie Lærerskole i Ollerup og tilknyttet Nationalt Videncenter for Frie Skoler, påpeger, at en del friskoler begynder at gøre det, som høj- og efterskoler har gjort de seneste årtier: De profilerer sig på bestemte fag. ”Det er fx tydeligt blandt friskolerne på Fyn, hvor et væld af skoler kæmper om de samme elever. De gør meget ud af at vise, hvordan de adskiller sig fra de øvrige ved fx at tilbyde idræt eller kreative fag,” siger han.

Laust Riis-Søndergaard tilføjer, at det ligger naturligt i forlængelse af grundtanken i det frie skolesyn, at man artikulerer sig og giver klare svar på samfundets spørgsmål. ”Det er kun rimeligt, at friskolerne skal profilere sig og forklare deres eksistensberettigelse i et nutidigt og klart sprog,” siger han.

I trit med tiden

Når friskolerne skrue r op for profileringen og eksempelvis markedsfører sig på bestemte fag, hvad sker der så med det ideologiske grundlag? Er der risiko for, at det smuldrer, og det hele kommer til at handle om at følge tidsånden og tilbyde de fag, som forældre og elever er interesserede i?

Til dels, mener Laust Riis-Søndergaard. ”På den ene side er der en mangfoldighed af spændende friskoler fordelt over hele landet. På den anden side kan jeg også få øje på en vis forskelsløshed, som bekymrer mig. For én ting er, hvilke fag man lægger vægt på. Noget andet er, om man rent faktisk fastholder et anderledes skole- og menneskesyn end i folkeskolen >

FLUGTEN TIL FRISKOLER

Muslimske skoler er blandt de friskoler, der samlet set har størst fremgang. På tre år er antallet af elever i muslimske skoler steget med 25 %.

og sørger for, at det afspejler sig i den pædagogiske praksis, i hele måden at være sammen på og lave skole på. Der ser jeg helt klart en risiko for, at profileringen på bestemte fag kan smitte af indadtil og udvande skolernes filosofiske og ideologiske grundlag,” siger han.

Laust Riis-Søndergaard mener, at en del friskoler er forsigtige med at melde klart ud med ideologiske begreber, som kan afskrække nye målgrupper. ”En del skoler dæmper deres holdningsmæssige grundlag udadtil. Men efter min mening bør de gøre det modsatte: definere deres kernegrundlag klart og bygge resten op derfra. Men selvfølgelig på en måde, som almindelige mennesker kan forstå. På den måde kan de være i trit med tiden og samtidig repræsentere en attraktiv modkultur,” siger han.

Hvor alternativ?

Steinerskolerne er en type af de frie skoler, som gør meget ud af at markere sig som et unikt alternativ. Som man kan læse på hjemmesiden for Steinerskolen i København: ”Vores skole er båret af en unik og gennemprøvet pædagogik, som bunder i respekt for børnenes behov.”

Steinerskolernes elever, forældre og skolefolk er bevidste om skolernes såkaldte antroposofiske grundlag, og de står fast på det både i undervisningen og i deres kommunikation med omverdenen. Det fortæller Niels Rosendal Jensen, lektor i pædagogisk sociologi ved Aarhus Universitet. Han har beskæftiget sig med Steinerskolernes filosofi og praksis i en årrække og er i øjeblikket ved at lægge sidste hånd på en rapport om Steinerskolernes overbygningsdel. Et af Steinerskolernes særlige træk er, at de baserer sig på eksamens- og prøvefri undervisning.

”Skolefolkene er bevidste om deres grundlag og stolte af det. De profilerer sig meget klart på at være et alternativ til både folkeskolen og de andre frie grundskoler, og generelt er

»Steinerskolerne profilerer sig meget klart på at være et alternativ til både folkeskolen og de andre frie grundskoler, og generelt er tidligere elever glade for at være en del af det særlige fællesskab, som nuværende og tidligere Steinerskole-elever har både på nationalt og internationalt plan.«

Lektor **Niels Rosendal**

tidligere elever glade for at være en del af det særlige fællesskab, som nuværende og tidligere Steinerskole-elever har både på nationalt og internationalt plan,” siger Niels Rosendal Jensen.

Spørgsmålet er, hvor alternativ man som friskole kan tillade sig at være i dag? Er det et holdbart konkurrenceparameter at satse på at være eksamensfri skole? Niels Rosendal Jensen vurderer, at Steinerskolerne er traditionsbevidste og kan tillade sig at være det, fordi der findes en ’stamme’ af Steinerskole-folk, som man rekrutterer nye elever fra.

”Derudover er der en ’blød karamelrand’ af forældre og elever, som har valgt skolen til, fordi barnet fx havde svært ved at finde sig tilpas i folkeskolen. Nogle af disse forældre flytter børnene over på en folkeskole igen, når

de nærmer sig afslutningen på grundskolen, fordi de er bekymrede for, om det kan give børnene problemer, at de ingen eksamenspapirer får med sig fra Steinerskolen,” siger han, men påpeger samtidig, at det generelt ikke er et problem for Steinerskole-eleverne at få vurderet og godkendt deres såkaldte vidnesbyrd, som er den afsluttende opgave, de laver i 12. klasse.

Friskolen er ikke den fælles skole

Der findes ingen landsdækkende undersøgelser af, hvad der får forældre til at vælge privatter eller friskoler frem for folkeskoler, men nye undersøgelser fra Anvendt Kommunal Forskning har dog påvist, at især ressourcer stærke forældre fravælger folkeskoler, hvor over en tredjedel af eleverne har anden etnisk baggrund end dansk. Et stigende antal forældre med etnisk minoritetsbaggrund vælger også at sætte deres børn i fri- og privatskoler. Især muslimske friskoler oplever en stigning i antallet af elever: På tre år er antallet af elever steget med 25 % og er nu oppe på næsten 4.000.

Hvis friskolerne er i så kraftig vækst, så er spørgsmålet, om størstedelen af landets elever vil søge mod friskolerne i fremtiden? Det mener formanden for Dansk Friskoleforening, Ebbe Lilliendal, dog ikke. Selv om der åbner en del friskoler i de områder, hvor folkeskoler lukker, har Dansk Friskoleforening ingen ambitioner om at ekspandere voldsomt i elevtal. ”Vi skal være et godt alternativ til en god folkeskole. I dag har vi ca. 15 % af eleverne på landsplan, og de vælger primært vores skoler til, fordi vi kan noget andet end folkeskolen. Hvis vi når op på 20-25 % af eleverne, begynder vi at ligne en privatbetalt folkeskole. Det ønsker vi ikke, for så vil politikerne formodentlig indskrænke vores frihed til at lave skole på en anden måde end folkeskolen,” siger Ebbe Lilliendal. ■

FAKTA OM FRIE GRUNDSKOLER

Frie grundskoler er et alternativ til folkeskolen og dækker over mange forskellige typer af skoler, fx friskole, privatskole og lilleskole. Grundlovens §76 fastslår, at vi i Danmark har 10 års

undervisningspligt og ikke skolepligt. Det betyder, at forældre i Danmark er frie til at vælge et alternativ til folkeskolen. Ofte opstår en friskole på baggrund af et forældreinitiativ.

Der findes 526 frie grundskoler – friskoler og privatskoler – i Danmark med i alt ca. 96.000 elever. Det svarer til **ca. 15 %** af eleverne i grundskolen.

Klassekvotienten er lavere på frie grundskoler end i folkeskolen; i skoleåret 2009/2010 var der i gennemsnit 15,6 elever i en normalklasse på friskolerne.

Som følge af kommunalreformen er en del folkeskoler blevet lukket, og en stor andel af dem er genopstået som friskoler.

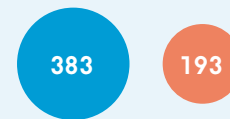
Omkring halvdelen af landets friskoler, 261, er organiseret i Dansk Friskoleforening.

På tre år er antallet af elever i muslimske skoler steget med 25 % og er nu oppe på næsten 4000.

Også Foreningen af Kristne Friskoler (FKF) oplever stigning i elevtallet. Siden 2005

er det steget med 15 % til nu ca. 6.650 elever.

Den gennemsnitlige skolestørrelse i folkeskolen er på 383 elever.

på private grundskoler er den 193.

Kilder: www.uvm.dk og www.friskoler.dk

ASTERISK UNDERSØGER PROFILERINGS- TENDENSER

De arbejder gratis i månedsvis, erstatter fag med praktikophold, er frivillige, blogger, netværker og jagter relevante studiejob. Samtidig er målet tocifrede karakterer. For nutidens universitetsstuderende er cv'et ikke længere bare en faktuel levnedbeskrivelse, det er blevet en personlig varedeklaration, der skal profilere dem. Derfor fokuserer et stigende antal studerende på at få erfaringer uden for studiet, som fx frivilligt arbejde.

”Generelt fylder det mere og mere for unge, hvordan man fremstår personligt, og nogle af de mest ekstreme eksempler, jeg har hørt om, er studerende, der går til headhunterfirmaer for at få et studiejob og lægge en målrettet karrierestrategi,” siger Camilla Hutters, der er lektor ved Center for Ungdomsforskning ved Aarhus Universitet.

Benhård konkurrence

De studerendes jagt på personlig branding kan blandt andet forklares med, at hver fjerde nyuddannede akademiker i dag er arbejdsløs, og at kampen om de få job skærpes i takt med, at flere får en uddannelse. Men forklaringen er ifølge Camilla Hutters også, at videregående uddannelser har forsømt at integrere erhvervsperspektivet i undervisningen.

”Når 60 procent af en årgang skal have en videregående uddannelse, og en fjerdedel af dem skal på universitetet, så skal de ud og være på arbejdsmarkedet og ikke alle sammen være forskere. Universiteterne må se i øjnene, at de også er erhvervsuddannelser,” siger hun.

Selvom udviklingen er i gang, mener Camilla Hutters ikke, at danske universiteter endnu helt har indstillet sig på deres nye opgave. Konsekvensen er, at det er de studerendes eget ansvar at skaffe sig adgang til det forjættede jobmarked.

”I dag er det meget op til den enkelte studerende selv at forbinde uddannelsesperspektivet med karrierespørgsmålet, og mange føler sig stressede og pressede af, at de selv skal kombinere de to forskellige verdener. Man har individualiseret ansvaret for at være attraktiv nok, og mange unge føler, at

1

Jagten på personlig branding

Unge studerende jagter det gode cv for at kunne skille sig ud. Men det er ikke kun de unges ansvar at gøre sig attraktive for erhvervslivet.

Universiteterne har et ansvar for at forbinde studierne fag med karriere og erhverv, lyder det fra ungdomsforsker Camilla Hutters.

Af MATHILDE WEIRSØE

»Man har individualiseret ansvaret for at være attraktiv nok, og mange unge føler, at arbejdsløshed er deres egen skyld.«

arbejdsløshed er deres egen skyld, og at de bare kunne have taget nogle flere studiejobs eller et udlandsophold mere,” siger Camilla Hutters.

Innovationskurser er ikke nok

Der er ingen tvivl om, at der er et pres på universiteterne om at forbinde studier og erhverv. Roskilde Universitet har tidligere udbudt personlig branding som et egentlig fag på en masteruddannelse, på flere universiteter kan studerende få kontakt med erhvervslivet

gennem innovationskonkurrencer eller job-workshops, og alle uddannelsesinstitutioner har karriererådgivning og et aftagerpanel med repræsentanter fra relevante brancher. Men hvis de studerende for alvor skal spores ind på fremtidige erhverv, kræver det noget mere.

”Det med karriere bliver meget let en udenoms ting, hvor aktiviteten er henvist til særskilte forløb eller afdelinger, og der er desværre ingen lette løsninger. Det handler ikke bare om at profilere sig på et enkelt kursus, for det ophæver sig selv, når alle kaster sig over de samme buzzword-kurser. Hvis alle for eksempel har innovationskurser, så bliver det bare en del af det normale, og så vil de studerende stadig spørge ’Hvad skal jeg så gøre for at være anderledes?’,” siger hun.

Casebaseret undervisning

Hendes opfordring er, at videregående uddannelser tager afsæt i de erfaringer, de studerende får under deres jagt på et godt cv.

”Det er ikke sådan, at fagene og den fag-faglige viden ikke har noget at tilbyde, men der er mange andre kompetencer, som kan være vigtige for at få dem til at udfolde sig,” siger Camilla Hutters. Fra studiejobs har mange studerende erfaringer med kommunikation, projektledelse og den slags blødere kompetencer, og de erfaringer kan være relevante at inddrage i undervisningen.

”De studerendes dannelsesproces handler ikke bare om at forstå et fag, men også om at gøre sig overvejelser om og få erfaringer med et erhverv i praksis. Det kunne bringes meget mere ind i undervisningen,” siger Camilla Hutters.

Undervisningen kan for eksempel være mere casebaseret og problembaseret, eller universiteterne kan hente repræsentanter fra erhvervslivet ind som undervisere.

”Men det kræver i lige så høj grad, at underviserne selv har en føling med, hvad der er brug for i erhvervet uden for forskerverdenen, og at de tør bruge de erfaringer, de studerende gør sig med erhvervet. Uddannelsesinstitutionerne skal forholde sig til, at de har fået en ny rolle,” siger Camilla Hutters.

CAMILLA HUTTERS

Ph.d. og lektor i ungdoms- og uddannelsesforskning ved Center for Ungdomsforskning, Aarhus Universitet. Hun forsker bl.a. i unges valg af videregående uddannelse og deres uddannelses- og karriereforløb.

De seks børn fra Astrid Lindgrens Bulderby legede med barkbåde i bækken, byggede huler i høet og kælkede i meterhøje snedriver. Og selvom de ikke gik i daginstitution, er deres hverdag så attraktiv, at mere end 500 danske institutioner i dag definerer sig som natur- og skovbørnehaver. Den naturlige profil er elsket af forældre, som begejstret henter familiens yngste hjem med jord på knæene, blålrøg i håret og kastanjer og fjer i rygsækken.

”Naturen som arena for pædagogisk arbejde er populær i Nordeuropa, blandt andet fordi vi har en idé om, at en lykkelig barndom er noget med røde kinder, skrabede knæ og forårssol,” siger Niels Ejbye-Ernst, der er lektor ved pædagoguddannelserne på VIA University College og netop har skrevet en ph.d.-afhandling om naturbørnehaver.

Spørgsmålet er, om der også gemmer sig en pædagogisk gevinst i natur-trenden med institutionsnavne som ’Muldvarpen’, ’Fuglereden’ og ’Skovhuset’.

”Det er veldokumenteret, at natur er godt for børns sundhed, motorik og trivsel, men det er sværere at sige, om børn også lærer mere om naturen ved at være i den. Det kommer an på pædagogernes didaktiske refleksioner, og hvordan de iscenesætter brugen af naturen,” siger Niels Ejbye-Ernst.

Dansk bidrag til verdenspædagogikken

Når flere tusinde børn hver dag løber rundt i flyverdragter og gummistøvler i skoven og ved strandkanten, skyldes det blandt andet, at natur ikke længere er en naturlig del af barndommen. Børn tilbringer kun halvt så meget tid i det fri, som deres forældre gjorde, hvilket igen var mindre end børnenes bedsteforældre.

”I dag er det tit op til institutionerne at påtage sig opgaven med at introducere børn for naturen, og Danmark har en foregangsposition på verdensplan på det her område. 10 procent af de danske børnehaver erklærede sig i 2003 som naturinstitutioner. Det er et væsentligt bidrag til verdenspædagogikken,” siger Niels Ejbye-Ernst.

En del af forklaringen hænger sammen med en romantisk tænkning om naturen, der har rødder i reformpædagogikkens tro på, at børn udvikler sig bedst gennem fri udfoldelse og konkrete erfaringer med deres omgivelser. Men gevinsten ved naturbørnehaver kan også forklares ud fra et naturvidenskabeligt perspektiv om, at de er gode for børns helbred og fysiske udvikling.

”Det kan dokumenteres, at børn i naturbørnehaver er mindre syge end børn i andre

2

Et naturligt image

Børnehaver med naturprofil er populære hos forældre, for de symboliserer vores forestillinger om den gode barndom. Men de er også sunde og gode for børn. Til gengæld giver naturinstitutioner ikke nødvendigvis børn større viden om natur, siger lektor **NIELS EJBYE-ERNST.**

Af ANNETTE HAUGAARD

»Naturen som arena for pædagogisk arbejde er populær i Nordeuropa, blandt andet fordi vi har en idé om, at en lykkelig barndom er noget med røde kinder, skrabede knæ og forårssol.«

institutioner, og når de leger i komplekse omgivelser som naturen, bliver de stærkere, smidigere og bedre til at koordinere, fordi de er mere i gang og klatrer op og ned, går over og under og alt muligt andet,” siger Niels Ejbye-Ernst.

Læringspotentiale er kun en mulighed

I det nye årtusinde er man også begyndt at interessere sig for, om naturen rummer et særligt læringspotentiale.

”Man argumenterer for, at man gennem varierede vidensformer kan blive stærkere fagligt. Hvis undervisningen i en udeskole for eksempel handler om økologi, så kan børn fange dyr ved et vandhul og få en videnskabelig viden om dyrelivet, men de får også mulighed for kropsligt at lade dyrene kravle på hænderne og diskursivt at sætte sprog på det i situationen,” siger Niels Ejbye-Ernst.

Han mener dog ikke, at mindre børn nødvendigvis lærer om naturen ved at være i den.

”Man kan ikke sige, at naturbørnehaver af sig selv giver nogle særlige læringsformer, men naturen rummer ligesom så meget andet en mulighed for læring. Fordi børn leger i skoven, er det ikke sikkert, at de får sat begreber på skoven eller bliver rettet mod noget specielt. Det kommer helt an på, hvordan omgangen med naturen er planlagt af pædagogerne,” siger Niels Ejbye-Ernst.

Forstyrrelser uden krav om struktur

Når han selv uddanner pædagoger i at bruge naturen som et sted for læring, lægger han vægt på en klog omgang med børn.

”De fleste børn forstår natur og naturfænomener meget konkret. De tror for eksempel, at planter vokser, når de får mad og vand ligesom dem selv. Fotosyntesen er en abstrakt proces, som selv de fleste voksne ikke forstår, så det handler ikke nødvendigvis om at forklare den. Det vigtigste er at forstå børns udgangspunkt, høre, hvordan de opfatter det, de oplever, og så give dem en passende forstyrrelse,” siger han.

I Niels Ejbye-Ernsts eksempel kunne det være at lade børnene så karse på vat uden anden næring end vand, og at de overvejer, hvordan planters mad så ser ud.

”En passende forstyrrelse er tilpasset børns alder, interesser, verdensbillede og den konkrete kontekst. Når børn leger, er de ikke interesserede i at blive upassende forstyrret af belæring eller informationer, der ikke tager højde for sammenhængen.”

NIELS EJBYE-ERNST

Niels Ejbye-Ernst er cand.pæd., naturvejleder og lektor ved VIA University College i Aarhus og arbejder med naturfagsdidaktik og outdoor pædagogik i Videnscenter for didaktik. Han har netop afleveret en ph.d.-

afhandling om pædagogers didaktiske refleksioner i naturbørnehaver.

Der er slet ingen døre eller lukkede klasselokaler, kun åbne trapper og balkoner med sofaer, computerøer og pudebænke bag høje afskærmninger. På Hellerup Skole bryder arkitektur og indretning så radikalt med alle traditionelle forestillinger om en skole, at stedet siden åbningen i 2002 har stået som et ikon på den fremtidsorienterede skole med plads til individuelle læringsstile og differentieret undervisning.

Siden har andre skoler også profileret sig på moderne byggeri. ”Sydhavn skole er det nye flagskib”, og ”Ørestad skole udfolder virtuel æstetisk faglighed” hedder det for eksempel om de steder, som elever i København kan indtage i 2012.

Arkitektur og indretning er dog ikke en garanti for nytænkende pædagogik, siger Malou Juelskjær, lektor i socialpsykologi fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet.

”Der har været et håb om, at hvis man bare fjernede nogle døre og satte store vinduer i, så skulle skolen nok blive anderledes. Men det får man ikke udviklet nye undervisningsmetoder af. Det kræver pædagogisk udviklingsarbejde og tid til at eksperimentere og gøre sig erfaringer,” siger hun.

Et skub væk fra industrisamfundet

Ifølge Malou Juelskjær hænger det store fokus på alternativt skolebyggeri sammen med kravet om undervisningsdifferentiering, som blev en del af folkeskoleloven i 1993.

”De nye skolerum er så at sige den materialiserede side af opgøret med det, man kalder røv-til-bænk-undervisning. Et opgør med industrisamfundets disciplinering, hvor læreren står i det traditionelle klasselokale og kigger ud over rækkerne og ser, om eleverne er rettet mod den aktivitet, de er blevet bedt om,” siger hun.

Skolen i dag skal i stedet forme og skabe en omstillingsparat, fremtidig arbejdskraft, og det kræver, at bygningerne suppleres med områder, hvor der kan ske noget nyt. I begyndelsen var svaret de totalt åbne arealer, i dag er der også plads til afgrænsede klasserum.

”Nu er det er snarere en både-og-situation, hvor man går på to ben. Der skal stadig være mulighed for at lukke en dør eller trække noget for og lave de ting, der bedst folder sig ud i et klasselokale. Men man skærer ned på klasseværelsets størrelse for at få kvadratmeter til fællesarealer, som kan blive til differentierede læringslandskaber med forskelligartede arbejdssteder.”

3

Skolebyggeri som PR

Arkitektur og utraditionel indretning signalerer nytænkning og bruges til at profilere skoler landet over. Men store, åbne fællesrum med sækkestole skaber ikke i sig selv ny pædagogik. Det gør modige ledere og lærere, som tør udvikle nye undervisningsmetoder, siger lektor Malou Juelskjær.

Af ANNETTE HAUGAARD

»Der har været et håb om, at hvis man bare fjernede nogle døre og satte store vinduer i, så skulle skolen nok blive anderledes. Men det får man ikke udviklet nye undervisningsmetoder af.«

Her finder vi sofaer, sækkestole, hængekøjer, arbejdshemse, siddetrapper og stilleområder, så skoledagen kan veksle mellem aktiviteter i klasseværelset og arbejde på egen hånd uden for lærerens synsvidde.

”Den enkelte elev skal kunne søge derhen, hvor han eller hun lærer bedst. I dag har vi en forståelse af, at børn lærer på forskellige måder,” siger Malou Juelskjær.

De moderne skolebyggerier er derfor ikke ren profilering, der skal signalere, at

skolen er med helt fremme. Det er også et styringsredskab, forklarer Malou Juelskjær.

”Man bygger på en bestemt måde for at sætte noget i gang. For at skabe udvikling. Men det er vigtigt, at man ikke tror, at det er gjort med nye rum, for så bliver den flotte nye arkitektur netop bare signalværdi og noget, man profilerer sig på. Udviklingen kommer ikke af sig selv,” siger hun.

Mangler viden, didaktik og etik

Malou Juelskjær mener ikke, at vi ved nok om konsekvenserne af at ændre arkitektur og indretning i skolen. Både lærer- og elevrollen ændrer sig, når undervisningen forlader det traditionelle klasselokale.

”Man ændrer på lærerens mulighed for at være den, der har styr på aktiviteterne. Når en elev har fødderne oppe på bordet eller ligger i sofaen med iPod i ørerne, hvordan ved man så, om han laver noget eller har brug for hjælp? For nogle lærere vil det være en lettelse ikke at skulle holde eleverne bænket i klassen, for andre vil det skabe usikkerhed og en følelse af kontroltab,” siger Malou Juelskjær og forklarer, at det også stiller nye krav til eleverne.

”De skal virke selv og have en bestemt motivation. Eleverne kan ikke bare sidde stille og vente på at række hånden op. I det univers bliver man som elev nemt tabt, hvis man ikke selv kan sætte noget i gang.”

Ny skolearkitektur og indretning kalder derfor på bevidst ledelse.

”Som ledelse er man nødt til at skabe betingelserne for at lærerne kan udvikle et rumligt perspektiv på didaktikken i de ændrede undervisnings- og læringsarealer, og i den forbindelse må man også lede i forhold til de oplevede usikkerheder, som udviklingsprocessen kan medføre i lærergruppen”.

MALOU JUELSKJÆR

Lektor i socialpsykologi ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Hun forsker i samspil mellem skolearkitektur, skolekultur og ledelse.

POLIFOTO

GYMNASIER i PROFILERINGSKAMP

Der er blæst til **profileringskamp i gymnasieverdenen**. De specialiserer sig, synliggør deres hensigter og dokumenterer deres resultater i kampen om de rigtige elever. Men det er ikke alt, der kan synliggøres, lyder det fra gymnasieforsker ANE QVORTRUP.

Af CARSTEN HENRIKSEN

På Rysensteen Gymnasium i København profilerer man sig på medborgerskab og verdensborgerskab. Derfor venter der en tur til Cairo, når 1.G'erne kommer i 3.G. På Borupgaard Gymnasium i Ballerup går turen derimod til Kina, mens man på Christianshavns Gymnasium kan komme med til OL – ganske vist i fysik, men alligevel. Og på Ørestad Gymnasium bliver man undervist af rigtige journalister, hvis man vil noget med medier.

Har det nogensinde været sandt, at den, der lever skjult, lever godt, er det i hvert fald løgn i nutidens gymnasier. Her står den på synliggørelse. Gymnasierne er nødt til at profilere sig, hvis de vil have elever, så de lægger alt frem på

deres hjemmesider og lokker med spændende fag og studieretninger, pædagogisk nytænkning og anderledes undervisning – samt med 'Internationalisering', der som regel indebærer en eksotisk rejse uden for Europa.

Ane Qvortrup, adjunkt på Aarhus Universitet, er optaget af, hvordan styringsstrategierne i det offentlige udmønter sig i det danske uddannelsessystem. Hun har sammen med Dion Rüsselbæk Hansen fra Syddansk Universitet undersøgt, hvordan gymnasiernes bestræbelser på at profilere sig og synliggøre deres målsætninger og resultater er spundet ind i en række paradokser.

Værsgo at vælge

Med styringsreformen i 2007 blev gymnasierne selvejende institutioner, og finansieringen kom til at afhænge af elevtal og gennemførel-

sesprocent. Dermed lød startskuddet også til den benhårde kamp om at tiltrække så mange elever som muligt – og helst de rigtige. For kampen handler også om at få så mange som muligt til at gennemføre gymnasiet med så høje karakterer som muligt.

Ved første øjekast ser markedsgørelsen af gymnasierne ud til at gøre dem mere forskellige – i hvert fald i måden, de brander sig selv på, fortæller Ane Qvortrup. Groft sagt var et gymnasium i gamle dage bare et gymnasium. De var alle sammen almene, og det var nærliggende at søge ind på det gymnasium, der lå tættest på hjemmet. Men i dag brander gymnasierne sig på, at de tilbyder noget helt særligt.

"For eleverne har det den konsekvens, at de skal træffe et valg tidligt i tilværelsen, som de ikke skulle før. De skal vælge mellem forskel-

lige brands. Det indebærer også en særlig risiko og et selvansvar for eleverne, for de kunne måske have truffet et andet valg, der var bedre,” siger Ane Qvortrup.

'Brandet' splitter

Hvor man ville forvente, at markeringen af en særlig profil skulle give en større enhedsfølelse i det enkelte gymnasium, viser det sig, at der ofte sker det modsatte.

Ane Qvortrup fortæller om lærere, der giver udtryk for intern splittelse, fordi der kan ske noget andet indadtil i organisationen, end man signalerer udadtil. Hun giver et eksempel fra et gymnasium, hvor man brander sig på, at man arbejder efter den 'rigtige' pædagogiske metode:

”Når man så taler med gymnasielærerne, fortæller de, at det kun er et brand, og at det ikke svarer til virkeligheden. Profilen sætter fokus på ting, man gerne vil, og som det ville se godt ud, hvis man faktisk gjorde – men dermed giver det også en større frustration over, at man ikke kan nå det i den daglige praksis,” siger hun.

A- og B-gymnasier

Velfærdsstaten og dens idealer om lige uddannelsesmuligheder for alle har været fundamentet for gymnasiet siden midten af forrige århundrede. Men de selvejende gymnasiers kamp om de bedste elever risikerer at underminere det, mener Ane Qvortrup.

”Når det begynder at handle om at få så mange af de *rigtige* elever som muligt, er vi på vej væk fra at tænke uddannelse ud fra en velfærdsstatslogik med fokus på social lighed, fællesskab og demokratisk dannelse. Uddannelse tænkes i stigende grad ud fra en konkurrencestatslogik, der handler om, at gymnasierne konkurrerer med hinanden på markedslignende vilkår, hvor deres fornem-

»Når det begynder at handle om at få så mange af de rigtige elever som muligt, er vi på vej væk fra at tænke uddannelse ud fra en velfærdsstatslogik med fokus på social lighed, fællesskab og demokratisk dannelse.«

Ane Qvortrup

ste mål er at udvikle elevernes personlige kompetencer, så de bliver konkurrencedygtig arbejdskraft,” siger hun.

Konsekvensen er, at gymnasierne bliver delt i A- og B-gymnasier. De gymnasier, der brander sig godt, tiltrækker mange og dygtige elever. Det giver dem en økonomisk gevinst og dermed mulighed for at investere i udvikling, ligesom det giver dem et forspring i forhold til fremtidig branding à la 'Her hos os klarer eleverne sig godt', forklarer Ane Qvortrup.

”På den måde risikerer styringsstrategierne at bidrage til, at der bliver produceret en forskel mellem elitegymnasier og det, der ligefrem er blevet kaldt 'fallitgymnasier' – og det er jo hverken det, der var intentionen med reformen, eller det, vi i øvrigt har arbejdet for i det demokratiske samfund,” siger Ane Qvortrup.

Hun peger på et andet problem, som handler om, at vi begynder at betragte forskellen i brand-værdi som sandheder om *selve gym-*

nasierne frem for det, den er: sandheder om *gymnasiernes vilkår*.

”Alle gymnasier har mulighed for at brande sig, men branding er også et vilkår, de er blevet pålagt med de nye selvejestrukturer. Og lige gyldigt hvor meget de brander sig, vil der være gymnasier i yderområder, der tager de 'forkerte elever' og har svært ved at tiltrække 'de rigtige': De vil have færre elever, der fuldfører, et lavere karaktergennemsnit og – som konsekvens – færre penge. Men vi ender med at tro på, at disse gymnasier faktisk *er* dårlige,” siger hun.

Evaluerings på menuen

Surfer man videre på gymnasiehjemmesiderne, er der et bestemt menupunkt, der går igen. Det hedder 'Evaluerings', 'Kvalitetssikring' eller 'Dokumentation' – men handler om det samme: at gymnasierne siden indholdsreformen fra 2005 har skullet evaluere og dokumentere for at styrke kvaliteten. Når vi skal træffe vores valg blandt de mange gymnasium-brands, er det vigtigt for os at vide, at kvaliteten ikke er overladt til tilfældighederne.

Men om det enkelte gymnasium offentliggør disse ting af lyst eller nød er ikke til at sige. For loven byder dem på deres hjemmesider at oplyse om alt fra fagudbud og læseplaner over karakterer og fuldførelsesfrekvens til værdigrundlag og pædagogisk praksis.

Gymnasielærernes arbejde styres altså udefra af markedsmekanismer og centralt fastlagte krav om evaluering, synliggørelse og dokumentation af elevernes læringsudbytte, men de får selv overladt ansvaret for, hvordan de vil opfylde disse krav. Ane Qvortrup har undersøgt, hvordan gymnasielærerne forsøger at håndtere dette ansvar.

”Nogle lærere bedriver, hvad forskeren Katrin Hjort har kaldt 'dobbeltboghholderi'. På den ene side dokumenterer og evaluerer

VOYEUREN OG DET GENNEMSIGTIGE GYMNASIUM

Gymnasier skal i dag synliggøre alt fra intentioner til resultater. Ikke bare faktuelle og statistisk målbare størrelser som f.eks. karakterer,

men også 'bløde' ting som f.eks. pædagogisk praksis, der ikke umiddelbart lader sig måle.

I "Bekendtgørelse af lov om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne m.v." kan man i § 2 læse, at "En skole, som giver undervisning, der er omfattet af loven, skal sikre, at følgende er oplyst på en lettilgængelig måde på skolens hjemmeside på internettet:

Skolens aktuelle uddannelser, uddannelsernes mål, fagudbud og læseplaner m.v.

Skolens aktuelle værdigrundlag og pædagogiske

udgangspunkt, herunder pædagogisk praksis og indsatsområder.

Elevers fuldførelsestid, fuldførelsesfrekvens, frafald, overgangsfrekvens til anden uddannelse og overgangsfrekvens til beskæftigelse.

Skolens karaktergivning m.v.

Gennemførte aktuelle evalueringer af kvaliteten af en skoles undervisning"

»Det er del af en overordnet synliggørelsestendens, som hænger sammen med vores behov for at træffe reflekterede valg. Vi er blevet voyeurer, der forventer, at gymnasiet er gennemsigtigt. Det betyder, at der i uddannelsessystemet er en nærmest 'sygelig' drift mod hele tiden at synliggøre mere og bedre.

Anne Qvortrup

www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=24912

UD AF MÆNGDEN

Gymnasierne forsøger i stigende grad at dokumentere og profilere sig på 'bløde' ting som fx den pædagogiske praksis eller det sociale liv.

de deres praksis på reglementeret vis, på den anden side fortsætter de med at undervise, som de altid har gjort, ud fra den intuitive og erfaringsbaserede fornemmelse af, hvad god undervisning er," siger hun.

Omvendt er der mange lærere, der reelt er optaget af at finde stadig bedre måder at dokumentere deres pædagogiske praksis på.

"De er konstant søgende. De iværksætter forskellige tiltag, og når det så ikke lykkes, prøver de igen. Man ser det tydeligt i gymnasiet ved, at lærerne i højere grad efterspørger pædagogiske fif. Det vidner om en usikkerhed i forhold til at leve op til forventningerne. Men også om, at de håber på, at noget er bedre end andet til at dokumentere det, der faktisk går for sig – og derfor fortsætter de med at søge," siger Ane Qvortrup.

Fra fag til kompetence

Gymnasiets rolle er nu som før at danne og uddanne eleverne og udstyre dem med en adgangsbillet til de videregående uddannelser. Men for hundrede år siden var der alene fokus på fagligheden. Eleverne, der stort set alle kom fra samfundets elite, blev undervist af læreren i et bestemt pensum. Fra midten af det 20. århundrede inviterede gymnasiet bredden af det danske samfund indenfor, og vægten i undervisningen forskød sig mod at gøre eleverne til deltagere i demokratiet. I dag er faglighed, demokrati og studieforberedelse stadig på programmet, men omdrejningspunktet for det hele er udviklingen af den enkelte elevs personlige kompetencer – dvs. elevens evne til at kunne tage bestik af og handle optimalt i fremtidige situationer, fortæller Ane Qvortrup.

Men da det er svært at spå, især om fremtiden, er det vanskeligt at dokumentere, hvilke kompetencer eleverne har opnået. Et 10-tal i matematik er til at forstå, men eleverne skal i dag også lære at være kreative, innovative og omstillingsparate – og det er i sagens natur svært at evaluere, hvordan disse kompetencer vil komme til udtryk i morgen.

Ifølge Ane Qvortrup er det et af de paradokser, gymnasielærerne bakser med, når de skal dokumentere og synliggøre elevernes læringsudbytte.

"Gymnasierne skal ikke blot brande sig på, hvad de gerne vil, men også på deres resultater. Enten nøjes man med at synliggøre det, der faktisk kan gøres synligt – de resultater, der knytter sig til elevernes faglighed: hvilke karakterer har de opnået, hvilke produkter har de fremstillet og andre materielle udtryk for, hvad eleverne har lært. Eller også forsøger man at synliggøre det, der ikke umiddelbart kan gøres synligt. Men hvis man hele tiden er optaget af, hvordan man kan omsætte elevernes dannelse og kompetencer til målbare og synlige størrelser, transformerer man også disse begreber til noget andet, end de er," siger hun.

Læreralkymisten

Middelalderens alkymister eksperimenterede med at finde formelen for fremstilling af guld. Ane Qvortrup og Dion Rüsselbæk Hansen trækker alkymien frem som metafor for de nutidige gymnasielæreres evalueringseksperimenter. Lærerne leder efter den formel, der kan få elevernes luftige læring til at materialisere sig i det pureste, dokumenterbare guld. Formlen, der en gang for alle fastsætter relationen mellem intention og virkning.

Mellem, hvad læreren gerne vil, og hvad eleverne får ud af det hele på længere sigt. Mellem forestillinger om en ideel pædagogisk praksis og dens læringsoutput.

Men for det første ligger virkningen ude i fremtiden, og for det andet er det ikke sikkert, at virkningerne er virkninger af lærerens gode intentioner – de kan også skyldes andre ting. Det er der ikke noget nyt i. Det nye er, at nutidens lærere alligevel må forsøge at konstruere denne sammenhæng – dels fordi det forventes af dem, dels fordi denne forestilling om den intime relation mellem deres intentioner her og nu og de fremtidige virkninger hos eleverne er kernen i deres professionelle stolthed, mener Ane Qvortrup.

"De tænker, at det må kunne lykkes at finde sammenhængen og en ideel måde at evaluere deres egen praksis på. Eller i hvert fald at de kan gøre det bedre end nu. Derfor ser vi den konstante søgen. Og det kan der komme noget positivt ud af. Den refleksion, der sættes i gang af at skulle finde bedre måder at håndtere evaluering- og dokumentationskravene på, kan være pædagogisk udviklende – men den kan også være det modsatte, fordi den skaber en stor usikkerhed," siger hun.

Selveje, evaluering og dokumentation er midler til et højere politisk mål: Drømmen om det effektive uddannelsessystem. Vil man løfte kvaliteten, må man også finde måder at måle den på og sikre fremdrift i kvalitetsarbejdet.

"Historisk set har vi jo altid tænkt i forbedring af uddannelsessystemet. Det er blot blevet særligt aktuelt med selvejtankegangen og den direkte sammenkobling af dokumenteret kvalitet og økonomi. Jeg synes ikke, at det er dårligt med kvalitets sikringstiltag. Gymnasierne og lærerne bliver gennem den slags forstyrrelser udefra foranlediget til at gentænke deres praksis og til at forny sig. Men det økonomiske incitament er koblet så direkte på, at det kan forvrænge billedet," siger hun. ■

ANE QVORTRUP

Ph.d. og adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Hun er medredaktør på antologien "Det styrer for vildt – Om paradokser i styring af pædagogik", der udkommer 2012. Hun bidrager til antologien med artiklen "Læreralkymisten og samtidens voyeurbehov" (skrevet sammen med Dion Rüsselbæk Hansen).

KONFERENCE OM LÆRING - TRE BUD PÅ LÆRINGSBEGRE- BET I DAG

Den 25. april slog Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), dørene op for konferencen "Læring i dag". Konferencens tre oplægsholdere, professor Mads Hermansen, professor Peter Jarvis og Knud Illeris diskuterede og gav deres bud på, hvad der er de tre vigtigste pointer i forståelsen af, hvad læring er og går ud på.

Anledningen var en ny bog, hvori professor Knud Illeris har samlet og redigeret 49 centrale tekster om læring i forskellige sammenhænge - fra Grundtvigsskolen og op gennem 1900 og helt frem til i dag. Med afsæt i bogens temaer blev læringsbegrebet og læringsproblematikken belyst fra mange forskellige sider.

Du kan se eller gense oplæggene fra konferencen "Læring i dag" på www.edu.au.dk/laeringidag.dk

FORSKNING OM INKLUSION I FOLKESKOLEN SKAL KORT- LÆGGES

Kommunerne inkluderer flere og flere børn, som tidligere fik specialundervisning, i den almindelige folkeskole. Men hvilke tiltag virker?

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning ved Aarhus Universitet skal kortlægge forskningen om inklusion og samle viden om, hvad der virker, når elever med særlige behov skal deltage i den almindelige undervisning.

www.edu.au.dk/aktuelt/nyheder

KORT NYT

FOKUS PÅ FRIVILLIGES INDSATS I KAMPEN MOD ARBEJDSLØSHED

VERSO - Volunteers for European Employment - er et nyt fælleseuropæisk udviklings- og forskningsprojekt støttet af EU's regionalfond. Projektet skal give større viden om, hvordan frivilligt arbejde kan hjælpe de regionale myndigheder i indsatsen mod arbejdsløshed og højne livskvaliteten hos Europas

millioner af arbejdsløse. Universiteter og regionale myndigheder fra otte europæiske lande er involveret i projektet, som løber frem til 2014. Fra Danmark er Middelfart Kommune og Aarhus Universitet partnere i projektet, og lektor Niels Rosendahl Jensen, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) er tovholder på den danske del af projektet. VERSO samler politikere og forskere fra partnerne i Europa til åbningskonference i Middelfart i Danmark fra den 30. maj til 1. juni 2012.

Læs mere om projektet på www.edu.au.dk/aktuelt/nyheder og www.versonet.eu

NY BEVILLING TIL UNGDOMS- FORSKNING: UNGES LYST TIL LÆRING

Center for Ungdomsforskning (CeFU) har netop startet et flerårigt forskningsprojekt finansieret af Egmont Fonden. Formålet er at udvikle ny viden og afprøve nye indsatser, der kan øge unges lyst til og motivation for læring. Forskerne vil bl.a. undersøge hvad, der vækker og støtter de unges engagement og lyst til deltagelse i læringsaktiviteter? Hvilken betydning har forskellige arenaer i ungdomslivet for de unges læringslyst? Og hvad skal der til for at motivere flere unge til uddannelse?

Læs mere på www.cefu.dk

NORDENS UNIKKE TILGANG TIL LIVSLANG LÆRING

Ny rapport fra Nordisk Ministerråd viser, at de nordiske lande har ændret uddannelsespolitik: Fra lighed gennem uddannelse til livslang læring for alle. I følge uddannelsesforsker Søren Ehlers, Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),

Aarhus Universitet, afspejler forandringen et ændret syn på uddannelse - fra at være en omkostning til at være en investering. Søren Ehlers er medforfatter til den nye rapport 'Effektive strategier for livslang læring i de nordiske lande' og har især bidraget med et historisk blik på udviklingen i synet på uddannelse i de nordiske lande. Han pointerer, at uddannelse tidligere blev betragtet som en udgift, der handlede om at opdrage og udvikle næste generation til gode

samfundsborgere. I dag er de nordiske lande blevet konkurrencestater, der er optaget af læring som en investering, der skal give samfundet et afkast. Alligevel fastholder han, at Norden på verdensplan er et exceptionelt område. De nordiske lande har nemlig den største erfaring i verden med at skabe lærende samfund, der involverer hele befolkningen.

find rapporten på www.norden.org under publikationer

PH.D. -AFHANDLING SÆTTER FOKUS PÅ DOKUMENTATION I SOCIALPÆDAGOGISK ARBEJDE

Dokumentation står højt på dagsordenen i det pædagogiske arbejde på døgninstitutioner. Det skal styrke kvaliteten af arbejdet og samtidig synliggøre indsats og resultater over for politikere og sagsbehandlere. Men hvad mener vi egentlig med dokumentation i socialpædagogisk arbejde?

En ph.d.-afhandling fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, sætter fokus på, hvordan pædagoger reelt forstår deres arbejde med dokumentation, og hvordan dokumentationsbegrebet diskuteres i faglige medier. Og der er stor forskel, konkluderer

Anna Kathrine Frørup, der står bag afhandlingen. Pædagogernes forståelse og praksis står i direkte kontrast til den måde, man i fagbladene, i sagsbehandling og i kommunalpolitik taler om dokumentation. Hun peger derfor på nødvendigheden af, at etablere et nyt afsæt for debatten, der samler parterne og sikrer overensstemmelse mellem fagpolitisk tale og praksis.

www.edu.au.dk/aktuelt/nyheder/

VIDA – MIDTVEJS- RAPPORT: FORSKERE OG PÆDAGOGER RYKKER VED DEN NEGATIVE SOCIALE ARV

Forskere fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, har netop udgivet en midtvejsrapport for forskningsprojektet VIDA - 'Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud'. Projektet er finansieret af Ministeriet for Børn og Undervisning og løber over tre år. Indsatsen sker ud fra princippet om inklusion og går ud på at inddrage de udsatte børn i fællesskabet.

Rapporten viser, at pædagoger via målrettet pædagogisk arbejde kan gøre en positiv forskel for socialt udsatte børn ved at facilitere rammerne for børnenes leg og læring og ved at inddrage forældrene.

Læs mere om VIDA: www.edu.au.dk/forskning/projekter/vida/

SPOT PÅ NY FORSKNING

I hvert nummer stiller Asterisk skarpt på et aktuelt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Denne gang handler det om **Vestegnsundersøgelsen**, som er en del af det omfattende mobbeprojekt **eXbus-Exploring Bullying in Schools**.

OVERRASKENDE MANGE ER BANGE

Mobning trækker et angstspor efter sig. Elever, der bliver mobbet meget, har et **overraskende højt angstniveau**, lyder det fra forsker fra det omfattende mobbeprojekt eXbus.

Af CAMILLA MEHLSEN

Hvad er forskellen på elever, der bliver mobbet, og resten af klassen? I den brede befolkning har der længe været en tendens til at tro, at mobning hænger sammen med særlige personlige træk. Det er derfor, at det karikerede mobbeoffer er rødhåret, bebrillet, bumset, stammende, fremmed, tyk, splejset og usmart. Men i virkeligheden hænger mobning meget mere sammen med klimaet i klassen og skolen end med den enkelte elev.

Der er dog et særligt træk, der skiller mobbeofre ud fra resten af klassen, og det er, at de er mere bange.

”Angstniveauet er overraskende højt for de elever, der er blevet mobbet meget,” siger seniorforsker Inge Henningsen fra talerstolen på den internationale forskerkonference *Re-thinking Bullying* i København. Konferencen markerer afslutningen på det omfattende forskningsprojekt *eXbus – Exploring Bullying in Schools*, som et hold af forskere fra Aarhus Universitet er involveret i. Gennem de seneste fem år har forskerne fra eXbus undersøgt blandt andet nye mønstre i digital mobning og mobningens erindringspor.

Skoledage præget af angst

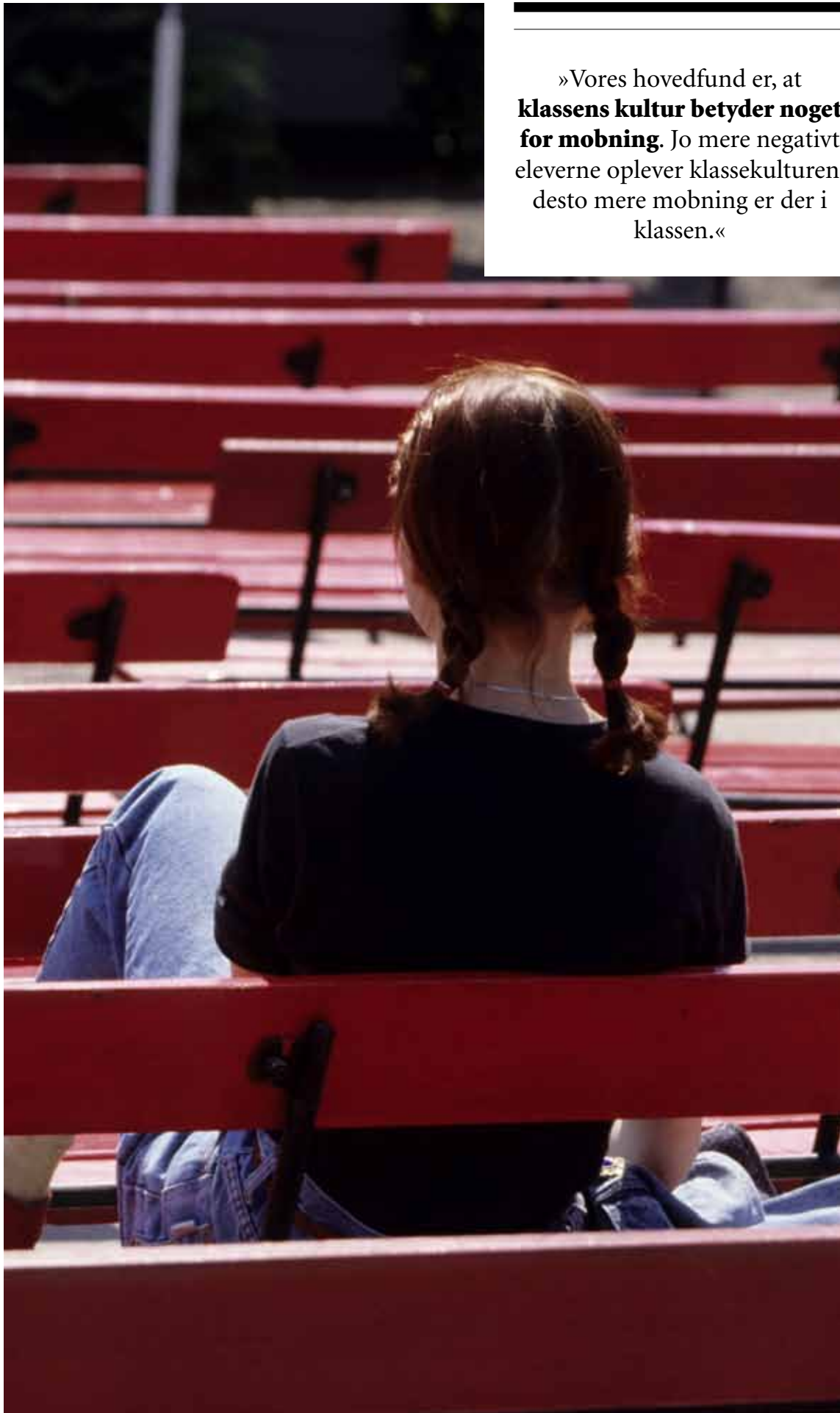
Inge Henningsen står bag den kvantitative del af et af eXbus-projekterne, Vestegnsundersøgelsen. Sammen med eXbus-kollegerne Jette

Kofoed og Helle Rabøl Hansen har hun gennemført en undersøgelse af mobning blandt over 1.000 elever i 7. og 8. klasse. Her viser det sig, at mere end 90 % af de elever, der oplever at være blevet meget mobbet, svarer ja til, at de er bange for at blive mobbet, at være udenfor og/eller at blive gjort til grin.

”Det er måske ikke overraskende, at der i gruppen af mobbeofre er flere, der er bange for at blive mobbet, men det har overrasket mig, at niveauet er så højt. Den gruppe af elever er simpelthen bange. Deres dag er præget af angst,” siger Inge Henningsen til Asterisk.

Mobbeofre oplever oftere, at de er alene og uden for klassefællesskabet. I Vestegnsundersøgelsen rapporterer 13 procent af eleverne at have erfaringer med at blive mobbet inden for

»Vores hovedfund er, at **klassens kultur betyder noget for mobning**. Jo mere negativt eleverne oplever klassekulturen, desto mere mobning er der i klassen.«

FAKTA OM

VESTEGNSUNDER-
SØGELSEN OG EXBUS

Vestegnsundersøgelsen består af analyser af en spørgeskemaundersøgelse, hvor 1.052 elever fra 7. og 8. klasse har svaret på spørgsmål om mobbeerfaringer og deres forhold til sig selv, klasse, skole og familie. Eleverne er fordelt på 60 klasser fra skoler i tre kommuner på Københavns vestegn: Albertslund, Ballerup og Brøndby.

Vestegnsundersøgelsen er en del af det omfattende forskningsprojekt eXbus.Exploring Bullying in Schools, som ledes af forskere fra Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Et hold forskere med forskellige videnskabelige baggrunde er samlet i eXbus for at undersøge, hvordan mobning bliver til, vedligeholdes og måske ophører igen. Projektet løber fra 2007 til 2012 og er støttet af Trygfonden.

Projektets resultater formidles i efteråret 2012, bl.a. i en antologi på Hans Reitzels Forlag og Cambridge University Press. Forskerne løftede dog sløret for nogle af resultaterne på den afsluttende forskerkonference *Re-thinking Bullying*, som løb af stablen i maj 2012 i København. Her mødtes en række internationale mobbeforskere, bl.a. den anerkendte australske mobbeforsker Donna Cross, som fortalte, at eXbus-projektet er ved at få så bred appel, at et nyt verbum har fundet vejen til internationale forskerkredse, nemlig "at exbusse".

På DR 2's portal for forskningsformidling, Danskernes Akademi, kan du finde forelæsninger af to eXbus-forskere:

Dorte Marie Søndergaard:

Når mobning griber en skoleklasse.

Tine Basse Fisker:

Mobning og diagnoser.

Læs mere på
www.eXbus.dk

det seneste skoleår. Det svarer til hver niende skoleelev – gennemsnitligt to-tre elever i hver af de 60 klasser, der har deltaget i undersøgelsen.

Nye mobbemønstre

Den nye undersøgelse viser et andet bemærkelsesværdigt resultat om mobbeofre, nemlig at de ikke er mere udsatte på hjemmefronten end andre i klassen. Det har ellers tidligere været en udbredt tese, at mobbeofre har et problematisk forhold til deres familier. Men faktisk viser det sig, at mange af mobbeofrene har et godt forhold til forældre og andre voksne.

En anden udbredt antagelse er, at mobning kan hæmme motivationen til at lære, men den nye undersøgelse viser ikke en sådan sammenhæng mellem mobning og læring. Mobbeofre har mindst lige så meget lyst til at lære som andre elever. Til gengæld halter det med relationerne til de andre børn i klassen, og mobbeofrene oplever i højere grad end andre, at klassen er intolerant og opdelt.

Det omvendte mønster gør sig gældende for mobbeudøverne: De oplever sig selv som populære i klassen, men har i højere grad problemer med forældre og lærere, manglende tiltro til voksne og manglende lyst til at lære.

”Vi er selv overraskede over, at de, der bliver mobbet, har det fint med familien og for så vidt også med andre voksne i skolen, mens det er modsat for dem, der mobber. Det er et resultat, vi meget gerne vil gå videre med og afprøve andre steder i landet og på andre alderstrin,” siger Inge Henningsen.

Klasseklimaet er tippunkt

En væsentlig pointe, der træder frem i forskernes undersøgelse, er, at klassekulturen har stor betydning for, om der opstår mobning. Er det en opdelt klasse? Ender skændier godt? Taler man grimt til hinanden? Tager man pænt imod nye? Er der en god stemning? Det er alle faktorer, der spiller ind på, om der er mobning i en klasse.

”Vores hovedfund er, at klassens kultur betyder noget for mobning. Jo mere negativt eleverne oplever klassekulturen, desto mere mobning er der i klassen. Det hænger godt sammen med eXbus’ opfattelse af, at mobning er et socialt fænomen,” siger Inge Henningsen.

Siden eXbus-forskerne begyndte at undersøge fænomenet mobning i skolen, har det været tydeligt for forskerne, at mobning ikke kan isoleres til den enkelte elev. Mobning opstår i relationer og er et socialt fænomen. Derfor er klassekulturen en betydningsfuld faktor for mobning.

”Mobning opstår, når klasseklimaet tipper over i det ekstreme. Men præcis hvor tip-

»Vi er selv overraskede over, at de, der bliver mobbet, har det fint med familien mens det er **modsat for dem, der mobber.**«

ER DU BLEVET MOBBET AF NOGEN FRA SKOLEN I DETTE SKOLEÅR?

■ Ja, meget 2,1% ■ Ja, lidt 10,8% ■ Nej 87,1%

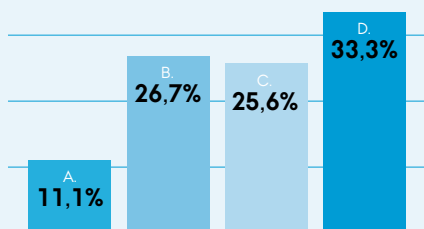
HAR DU SELV VÆRET MED TIL AT MOBBE NOGEN I DETTE SKOLEÅR?

■ Ja, meget 2,0% ■ Ja, lidt 15% ■ Nej 83%

ER DU BANGE FOR AT...

- A. Blive mobbet
- B. Være udenfor
- C. Blive gjort til grin
- D. Ikke være dygtig nok i timerne

Kilde: Inge Henningsen: Resultater fra Vestegnsundersøgelsen 2009-10. Arbejdsrapport 2011.

pepunktet er, og hvad der får klassekulturen til at tippe over, er vanskeligt at pege på,” siger Inge Henningsen.

Mange er bange

Selv om de elever, der har haft mobning tæt inde på livet, er mere bange end andre elever, viser den nye undersøgelse, at et stort antal elever ud over dem, der er berørt af mobning, også er bange. Det handler dog ikke om mobning, men om skolens faglige pres.

”En tredjedel af alle elever er bange for ikke at klare sig akademisk godt. Det er fuldstændig uafhængigt af mobbestatus, og det synes jeg, er et interessant resultat,” siger Inge Henningsen.

Når klasseklimaet har stor betydning for, om der opstår mobning i en klasse, er det ikke ligegyldigt, at så mange elever fortæller, at de oplever at være bange for ikke at være dygtige nok. Og det er i det hele taget tankevækkende, at så mange elever er bange.

Inge Henningsen understreger dog, at Vestegnsundersøgelsen omfatter et bestemt udsnit af verden, og derfor skal man passe på med ukritisk at overføre resultaterne til eksempelvis andre alderstrin og andre dele af Danmark.

”Vores undersøgelse bliver én stemme blandt en lang række undersøgelser. Vi vil være meget interesserede i at følge op på resultaterne, for vi synes, det er en anderledes stemme, og det er en meget klar stemme,” siger Inge Henningsen. ■

INGE HENNINGSEN

Seniorforsker tilknyttet projektet eXbus ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Hun arbejder bl.a. med kønsforskning og statistik. Hun har tidligere lavet en undersøgelse om menneskers mobbeerfaringer i et retrospektivt lys på baggrund af datasæt fra Trygfonden.

SOMMERSKOLE I AUGUST

Kurser på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU):

- FACILITERING AF MØDER
København 13. og 14. august
- POSITIV PSYKOLOGI
Aarhus 13. - 16. august
- POSITIV PSYKOLOGI
København 14. - 17. august
- PÆDAGOGISK NEUROVIDENSKAB
København 15. - 17. august

Tilmeldingsfrist 20. juni

Programmer og tilmelding: www.edu.au.dk/kurser

AARHUS
UNIVERSITET

HVAD OPTAGER FORSKEREN?

Den ensomme forsker, der sidder i elfenbenstårnet, hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører. **Asterisk ser i hvert nummer nærmere på en forskers metier.**

TID TIL AT RYSTE POSEN

Ditte Winther-Lindqvist vil gøre en forskel med sin forskning og udfordre de gængse måder at tænke på, uanset om det gælder børnehavens indretning eller teenagernes sorgbearbejdning. Og så går hun rundt og tænker over, **hvordan vi klæder børn bedst på til at møde fremtiden.**

Fortalt til MATHILDE WEIRSØE

TEENAGERE I SORG

Jeg bruger lige nu halvdelen af min forskningstid hos organisationen Børn, Unge og Sorg, der har ”købt mig” til et projekt om teenagere og sorg i forbindelse med en forælders sygdomsforløb. Det, der driver mig som forsker, er, når jeg kan være med til at gøre en forskel. Og det kan jeg her.

I Danmark bærer omkring 55.000 teenagere på en tung sorg – enten fordi de har mistet en forælder, eller fordi deres mor eller far er alvorligt syg. Langt de fleste klarer den heldigvis ved at trække på deres eget netværk. Børn, Unge og Sorg tilbyder gratis professionel rådgivning til dem, hvor der er mistanke om særlig dårlig trivsel. Der bliver stadigt mere brug for vores tilbud, i og med at de medicinske behandlingsmetoder i dag er blevet så effektive, at dødelige sygdomme ofte bliver strakt ud over et meget langt sygdomsforløb.

Rent forskningsmæssigt er jeg drevet af at udfylde et teoretisk tomrum på området. Lige nu bruger man en generel sorgteori til børn og unge med syge forældre, men vi er nødt til at udvikle en ny teori, der passer til netop dem og deres situation. Det er jo en anderledes situation at leve med angsten for tab – end at gennemgå et aktuelt tab – og oplevelsen er anderledes for børn og unge, end den er for voksne. Og det må vi være mere specifikke på forskningsmæssigt.

Min forskning går ud på at finde frem til, hvordan den kritiske overgang påvirker teenagere, når deres far eller mor gennemgår et alvorligt sygdomsforløb. Og hvordan skal vi som professionelle møde de unge? I den forbindelse har vi foretaget 30 interview med teenagere, som benytter sig af vores rådgivning, og de åbner for en masse indsigter. Vi håber på at få en bedre teoretisk forståelse samt en række anbefalinger til professionelle, der arbejder med børn og unge i sorg, men også til forældre og til de unge selv.

For nylig kom der et politisk forslag om, at man i højere grad skal lade folk dø i hjemmet. Men forestil dig, hvordan det ser ud fra de unges perspektiv? De teenagere, vi har interviewet, siger, at det er benhårdt, fordi deres hjem bliver en banegård for læger og sygeplejersker. Og det skal man tage med i overvejelserne, når sådan et forslag kommer op.

SMARTERE BYGNINGER TIL BØRNEHAVER

Jeg har gang i et spændende projekt for Frie børnehaver og fritidshjem. Det handler om at skabe bedre børnehaver for de samme penge. Derfor hedder udfordringen: Hvordan får vi mere kvalitet ind i noget, der ikke må koste mere? Det er jo ikke svært at lave verdens bedste børnehave, hvis den må koste en milliard kroner, og hvis normeringen er to børn per voksen. Udfordringen går på, hvordan vi kan gøre det bedre for de samme penge. Og her er min pointe, at det ikke nødvendigvis koster mere at bygge med pædagogisk omtanke end at bygge uden indsigt i det pædagogiske arbejde.

Bygningen og indretningen skal fx understøtte de ting, der foregår der: leg, bevægelse, dialog, fordybelse osv. Så hvordan kan arkitekturen og pædagogikken understøtte hinanden? Det er noget af det, jeg ser på i projektet, hvor jeg samarbejder med arkitekter, designere, pædagoger og universitetskolleger.

Vi har allerede gjort os én klar erfaring: Alrummet, som næsten alle institutioner har, dur ikke. Det skaber kaos og urolige børn. I stedet vil vi give børnene pladsen tilbage i grupperummene og dele dem op i funktioner. Vi har med andre ord konstrueret en model, hvor der er en institution inde i institutionen. Så kan vi sikre et godt forældresamarbejde og et trygt miljø for børnene, hvor de mange, forskellige aktiviteter og mange børn ikke forstyrrer hinanden. Og så kan man godt samle 150 børn i samme institution. Vi arbejder samtidig med at optimere organiseringen af det pædagogiske arbejde i rummene: Hvorfor skal alle 36 børn fx spise samtidig? Hvis man i stedet spiser sammen seks børn og én voksen, så kan man pludselig få snakket på en hel anden og mere nærværende måde.

Vi har vendt bøtten og tænkt nyt med dette projekt. Og vi har et klart budskab: Hvis vi skal have flere børn i daginstitutionerne, må vi også bygge på en måde, så det ikke går ud over børnene.

Ditte Winther-Lindquist er inspireret af professor Sugata Mitra, der i sit uddannelsesprojekt Hole in the Wall opstillede en computer med internetforbindelse i et indisk slumområde. På kort tid lærte de indiske børn sig selv en masse færdigheder. Professor Mitras projekt har inspireret til den Oscar-vindende film Slumdog Millionaire med bl.a. Rubina Ali, som her står foran sin shanty i Mumbai.

FREMTIDENS LÆRING

Jeg er lige nu vældig optaget af nogle meget store spørgsmål: Hvordan lærer børn bedst? Og hvordan klæder vi dem bedst på til fremtiden og alle dens uforudsigeligheder? De tanker udspringer af et oplæg, jeg hørte på Legos Idea-konference i april. Jeg blev især fanget af professor Sugata Mitra fra Newcastle University, der talte om, hvilke læringskompetencer der bliver brug for i fremtiden.

Han satte spørgsmålstegn ved alt det, vi lærer børnene i skolen, når de først har lært de nødvendige basale læsefærdigheder. Han gik så vidt som til at sige, at hvis vi bare giver børn en computer, så skal de nok lære alt det andet selv. Hans forskning viser, at børn kan lære sig selv engelsk alene ved hjælp af computeren. Det ved han, fordi han har sat

computere op i Indiens slum og undersøgt børnenes læringsudbytte sammenlignet med børn, der gik i skole. Det viser sig, at slumbørnene bliver næsten lige så gode til engelsk som de børn, der går i skole. Når de ikke helt kom på niveau med skolebørnene, tænkte professoren, at det kunne skyldes, at der ikke var nogen voksne til at motivere og vejlede dem, for der er jo ingen lærere involveret i projektet.

Derfor har han engageret nogle filantropiske hattedamer i England, som tilbyder deres hjælp i form af opmuntring og faglig støtte til børnene. Disse damer *skyer* med de indiske børn et par gange om ugen og agerer virtuelle lærerinder, der roser og motiverer børnene. Og med deres hjælp er slumbørnene faktisk kommet op på samme niveau som skolebørnene i engelskkundskaber.

Jeg synes, det er sådan en sjov historie. Men den giver også stof til eftertanke. Den er nem-

lig yderst relevant for os i Danmark. Det får i hvert fald mig til at tænke, at nu er det tid til at ryste posen. Vi er utrolig bundne af nogle kulturelle og institutionelle traditioner, når det kommer til skole og undervisning. Og det begrænser os. Vi kan bruge professor Mitras resultater til at spørge os selv, om vi kan gøre tingene anderledes og bedre, end vi gør i dag i det traditionelle skolesystem. Og det kan vi bestemt. ■

DITTE WINHTER-LINDQVIST

Adjunkt i læringsteori ved Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Aarhus Universitet. Hun forsker i børn og unges leg, læring og sociale identitetsudvikling med særligt fokus på overgange i livet.

NYE BØGER. MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

TRANSFER

– Kompetence i en professionel sammenhæng

Bjarne Wahlgren og Vibe Aarkrog
Hvordan skaber man sammenhæng mellem teori og praksis? Det er et af professionsuddannelsernes vigtigste spørgsmål, og transfer er her et nøglebegreb. Bogen er den første samlede indføring i transfer på dansk.
AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

BØRNELIV I KAOS

Dorte Damm og Per Hove Thomassen
Forfatterne beskriver årsagerne til ADHD. Forfatterne giver en gennemgang af forskellige interventions- og behandlingsmodeller, som kan anvendes i skolen, i fritidsordningen og hjemme.
HANS REITZELS FORLAG

TRAUMER SET MED BARNETS ØJNE

Peter A. Levine og Maggie Kline
En håndbog, der giver konkrete redskaber til, hvordan professionelle, forældre og andre omsorgspersoner kan støtte børn gennem smertefulde oplevelser.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

MERE END EN SKOLE

– De danske efterskoleers historie
Johs, Nørregaard Frandsen, Knud Bjarne Gjesing og Harry Haue
Bogen fortæller historien om efterskoleformens etablering i midten af 1800-tallet, dens

fremvækst, de ideologiske kampe, de store personligheder, der tegnede efterskolerne mv.
SYDDANSK UNIVERSITETSFORLAG

SAMMENSATTE TEKSTER

– Børns tekstpraksis

Elise Seip Tønnesen
Bogen forklarer, hvad sammensatte eller multimodale tekster er, hvordan de fungerer, og den præsenterer studier af børns tilgange til en række af disse tekster.
FORLAGET KLIM

GRUNDBOG I PÆDAGOGIK TIL LÆRERFAGET

Claus Madsen (red.)
Bogen består af tekster om pædagogik og er direkte målrettet lærerfaget. De overordnede temaer i bogen er bl.a. pædagogiske grundsyn, dannelse, pædagogik og professionalitet.
FORLAGET KLIM

NATURFAG SOM ALMENDANNELSE

Svein Sjøberg
Forfatteren argumenterer for, at naturfagene ikke kun skaber et grundlag for de rent materielle sider ved et moderne samfund, men er blandt de mest centrale dele af vor kulturarv.
FORLAGET KLIM

LEG

Stuart Brown
Forfatteren har indsamlet mere end 600 'legehistorier' blandt mennesker fra alle samfundslag – fra nobelpristagere til seriemordere.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

LÆREMIDLER I DIDAKTIKKEN

Stefan Ting Graf, Jens Jørgen Hansen og Thomas Illum Hansen (red.)
Læremidler udgør en central reformstrategi i skolen. Bogen præsenterer en teoretisk bearbejdning, der modsvarer

læremidlernes store betydning i praksis.
FORLAGET KLIM

KREATIVITET

– Et spørgsmål om dannelse

Lars Geer Hammershøj
I bogen indkredser og definerer forfatteren begrebet kreativitet og udvikler på den baggrund et bud på en ny kreativitetspædagogik.
HANS REITZELS FORLAG

ELEVEN SOM AKTØR

Thomas Nordahl
Forfatteren er arkitekten bag den såkaldte LP-model. Bogen er hans hovedværk, der her foreligger i en revideret udgave.
HANS REITZELS FORLAG

SKRIVELYST I ET SPECIALPÆDAGOGISK PERSPEKTIV

Sigrid Madsbjerg og Kirsten Friis (red.)
Bogen indeholder eksempler og giver bud på, hvad skrivelyst er, og hvordan man kan stimulere og fastholde skrivelysten for elever i skriftsproglige vanskeligheder.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

DAGINSTITUTIONSARBEJDE OG PÆDAGOGISK FAGLIGHED

Annegrethe Ahrenkiel, Birger Steen Nielsen, Camilla Schmidt, Finn Sommer og Niels Warring
Daginstitutioner er godt på vej til at blive skoleforberedende og serviceorienterede. I bogen foreslår forfatterne en ny forståelse af det pædagogiske institutionsarbejde.
FRYDENLUND

OM METODEFRIHEDEN OG DENS FJENDER

Holger Henriksen

Bogen er en artikelsamling om forholdet mellem politik og pædagogik. Forfatteren vil bl.a. bidrage til et oprør mod konkurrenceskolen og markedets anonyme magt.

FJORDAGER

LÆRINGSDESIGN

- I et multimodalt perspektiv

Staffan Selander og Gunther Kress

Hvordan anvendes digitale medier i undervisningen? Det er et af de spørgsmål, der søges besvaret i bogen.

FRYDENLUND

HVEM SAGDE SAMARBEJDE?

- Et hverdagslivsstudie af skole-hjem-relationer

Karen Ida Danneboe, Niels Kryger,

Charlotte Palludan og Birte Ravn

Bogen udforsker hverdagslivets udfordringer i relationerne mellem skole og hjem. I tre delstudier analyseres de processer, hvor skole og hjem mødes - og muligvis samarbejder.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

DEN TAVSE DIMENSION

Michael Polanyi

Forfatteren introducerer her begrebet tavs viden, som peger på, at vi kan vide mere, end vi kan redegøre for. Bogen er en klassiker, der for første gang foreligger i en dansk oversættelse.

FORLAGET MINDSPACE

SPROGET I SPIL OG LEG

Martin Sørensen (red.)

Hvordan kan pædagoger, børn og unge skabe et fællesskab, som styrker kommunikationen og skaber mere nærvær i dagligdagen? Det er omdrejningspunktet for denne bog til faget 'dansk, kultur og kommunikation'.

AKADEMISK FORLAG

GRUNDBOG I SPROG

Michael Ejstrup

Bogens mål er at give læseren et overblik over, hvordan dansk sprog fungerer, og hvordan dansk sprog er indrettet i forhold til andre sprog.

GYLDENDAL

CIVILISERENDE INSTITUTIONER

- Om idealer og distinktioner i opdragelse

Laura Gilliam og Eva Gulløv

Bogen tager fat på forholdet mellem samfund og opdragelse gennem en række antropologiske undersøgelser i daginstitutioner, skoler og familier.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

DYSLEKSI OG ANDRE VANSKELIGHEDER MED SKRIFTSPROGET

Stefan Samuelsson m.fl.

Bogen giver en bred gennemgang af en række problemstillinger, der har med læse- og skrivevanskeligheder at gøre.

Den beskriver bl.a., hvad der kan forårsage dysleksi.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

COPING

- Manual til kvalitativ mikroanalyse

Karen Pallesgaard Munk

Med udgangspunkt i den amerikanske stressforsker og psykolog Richard S. Lazarus' coping-teori viser forfatteren, hvordan Lazarus' teori kan udnyttes i en systematisk kortlægning og sammenligning af individers eller grupperes måde at opleve og håndtere stress på.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

»Selvom familier har mange forskellige opfattelser af børneopdragelse og opvækstbetingelser, eksisterer der en bred accept af, at børn skal i daginstitution, i skole og også gerne gå til noget, for at blive passet og oplært i nyttige færdigheder og have det sjovt, som et par børnehaveforældre udtrykker det.«

Laura Gilliam og Eva Gulløv i *Civiliserende institutioner*

TIDSSKRIFTER

NUL TIL FJORTEN

Dette pædagogiske tidsskrift udgives af Dansk Pædagogisk Forum.

Nr. 1/2012 har temaet 'Inklusion og børnefællesskaber', hvor en række temaartikler belyser, hvad inklusion i dagtilbud er for en størrelse, og hvordan man kan fremme den.

UP

Tidsskriftet udgives af Unge Pædagoger. Nr. 1/2012 har temaet 'Krop, rum og kreativitet'.

Temanummeret belyser de udfordringer, der melder sig for den pædagogiske praksis i både folkeskolen og på læreruddannelsen, når kreativitet og innovation bliver nøglebegreber i uddannelsestænkningen.

KVAN

Dette tidsskrift for læreruddannelse og skole udgives af VIA University College. Nr. 92 består af ni temaartikler om, hvordan man kan arbejde med og forstå innovativ didaktik i folkeskoleregi.

CURSIV

CURSIV er et videnskabeligt tidsskrift fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Det seneste nummer, CURSIV 9/2012, er udgivet i samarbejde med Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier (IFPR), Syddansk Universitet. Nummeret har temaet "Sammenlignende fagdidaktik 2".

DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT

DpT er et organ for kritisk tænkning om pædagogik. Nr. 2, 2012 tager fat på pædagogik, historiebrug og historiske perspektiver.

FUP ELLER FAKTA OM SKØNHED

Samtiden er optaget af skønhed, og markedet for skønhedsprodukter er enormt. **Men hvad er fup, og hvad er fakta, når det gælder skønhed?**

PROFESSOR MADSS MEIER JÆGER forsker i skønhed og efterprøver fire kendte påstande om skønhed.

Af PROFESSOR MADSS MEIER JÆGER

Påstand 1.

Skønhed er i øjnene på beskueren

Den første påstand er, at der ikke findes nogen universel opfattelse af skønhed. En talemåde siger, at 'skønhed er i øjnene på beskueren'. Moral er, at vi alle har forskellige opfattelser af, hvad skønhed er, og hvem der er smukke. Forskning viser imidlertid, at der er overraskende stor enighed om, hvem der er smukke, og hvem der ikke er smukke.

Når man beder 10 personer om at bedømme en persons skønhed på en skala fra 1 til 10 er de ca. 70 procent enige. Denne enighed gælder overraskende nok også på tværs af lande og kulturer. Derfor gælder det, at selv om de færreste kan komme med en præcis definition på, hvad skønhed er, så er vi i praksis enige om, hvem der er smukke, og hvem der ikke er smukke.

Forskning viser desuden, at to forhold er afgørende, når vi bedømmer skønhed: symmetri og gennemsnitlige træk. Vi har en stærk præference for symmetriske ansigter og kroppe. Evolutionspsykologer mener, at symmetri signalerer gode gener, sundhed og fysisk styrke. Præferencen for symmetri gælder ikke kun blandt mennesker, men også blandt mange dyrearter. Vi har også en præference for

gennemsnitlige træk. Folk med gennemsnitlige træk (fx næsestørrelse og afstand mellem øjnene) vurderes som smukkere end personer med atypiske træk. Det viser sig også, at fotomodeller har ret gennemsnitlige træk.

Påstanden om, at skønhed er i øjnene på beskueren, er således med stor sandsynlighed falsk.

Påstand 2.

Skønhed er vigtigere for kvinders succes

Den anden påstand er, at skønhed er vigtigere for kvinder end for mænd. Meget taler for, at denne påstand – med visse modifikationer – er sand. Forskning viser nemlig, at mænd tillægger skønhed en større betydning end kvinder, når de skal vælge partner. Kvinder er mere fleksible og tillægger ud over skønhed også egenskaber som en vindende personlighed og indtjeningssevne betydning.

Med til historien hører, at mænd og kvinder prioriterer forskellige aspekter af skønhed, når de skal vælge partner. Mænd går især efter ren hud, en høj pande, store øjne, en bred hofte-skål og tykt hår. Titlen på Marilyn Monroe-klassikeren "Gentlemen Prefer Blondes" er faktisk videnskabeligt underbygget, for blondiner har i gennemsnit mere hår på hovedet end brunetter og rødhårede. Kvinder går efter en muskuløs og trekantet overkrop, kraftigt markerede kindben (et biprodukt af

en høj testosteronproduktion) og højde. Med andre ord: kvinder skal have smukke ansigter og kroppe, mens mænd skal være høje og ikke alt for splejsede. *Påstanden om, at skønhed er vigtigere for kvinders succes, er altså – med modifikationer – sand.*

Påstand 3.

Præferencen for skønhed er tillært og ikke naturlig

Den tredje påstand er, at vores præference for skønhed (symmetri og gennemsnitlige træk) ikke er naturlig, men er et produkt af vores moderne samfund og kultur. Forskning tyder på, at denne påstand ikke er korrekt. Fx viser undersøgelser, at babyer ned til tremåneders alderen fastholder interessen for smukke voksne længere end interessen for mindre smukke voksne.

Fortolkningen er, at naturen har indrettet os til at fokusere på de voksne, som giver os den største sandsynlighed for at overleve. Hjerne-scanninger viser desuden, at vi kun behøver ca. en hundrededel af et sekund for at skønhedsvurdere en anden person. Lystcentrene i hjernen lyser op, når vi ser en smuk person, og det hele foregår instinktivt i krybdyrhjernen og uden vores aktive medvirken. *Derfor tyder alt på, at præferencen for skønhed er naturlig og ikke tillært – så påstanden er falsk.*

Påstand 4.

De smukke har det nemmere i livet end de grimme

Den fjerde påstand er, at smukke mennesker klarer sig bedre i livet end mindre smukke mennesker. Forskning, herunder min egen, viser ret tyndt, at denne påstand er korrekt. Smukke mennesker får mere positiv opmærksomhed, mere sex og har flere venner end mindre smukke mennesker.

Smukke mennesker har også mere selvtillid, er lykkeligere og er i den heldige position, at andre tror, at de er kloge, venlige, målrettede og gode ledere (også selv om dette ikke nødvendigvis er tilfældet). Og al den positive diskrimination giver pote. Vi ved, at smukke mennesker klarer sig bedre på arbejdsmarkedet end mindre smukke mennesker. De tjener mere, har en højere sandsynlighed for at få et lederjob og klarer sig bedre gennem hele karrieren. En amerikansk undersøgelse viser fx, at den gennemsnitlige forskel i livsindkomst for to personer med henholdsvis et godt og et dårligt udseende (men som ellers er identiske mht. uddannelse og begavelse) er på ca. 1,2 millioner kr. Min egen forskning viser, at fordelene ved at være smuk varer hele livet.

Igen er der forskel på mænd og kvinder. For mænd er højde (og ikke ansigtsskønhed) den vigtigste faktor: Høje mænd klarer sig

POLYOTO

* BLONDINE-VIDENSKAB
 Titlen på Marilyn Monroeklassikeren 'Gentlemen Prefer Blondes' er videnskabeligt underbygget, for mænd foretrækker tykt hår, og blondiner har i gennemsnit mere hår på hovedet end brunetter og rødhårede.

bedre på arbejdsmarkedet end lave mænd. Fx viste en undersøgelse, at direktørerne i de 500 største firmaer i USA i gennemsnit var 6 centimeter højere end den typiske amerikanske mand. For kvinder er ansigtsskønhed (og ikke højde) den vigtigste faktor. Fordelene ved at være smuk gælder ikke kun på arbejds- og ægteskabsmarkedet. Undersøgelser viser, at smukke politiske kandidater oftere vinder valg, at smukke forbrydere bliver idømt kortere fængselsstraffe (når de bliver fanget), og at smukke personer har nemmere end mindre smukke personer ved at låne penge i banken. *Så påstanden er sand.*

Hvad nu?

Kan vi bekæmpe skønhedsdiskrimination?

Forskningen viser, at der findes en universel opskrift på skønhed, at skønhed er vigtigere for kvinder end for mænd, at præferencen for skønhed ikke er tillært, og at skønhed betaler sig. Men hvad kan vi gøre for at udligne diskrimination baseret på skønhed? Det korte svar er: Sandsynligvis ikke meget. Skønt de træk, som vi forbinder med skønhed

»Smukke mennesker klarer sig bedre på arbejdsmarkedet end mindre smukke mennesker. De tjener mere, har en højere sandsynlighed for at få et lederjob og klarer sig bedre over hele karrieren.«

(symmetri, gennemsnitlige træk etc.) ikke er afgørende for vores overlevelse i dag, kan vi ikke bare slukke for vores urinstinkter. Vi har urgamle hjerner i et moderne samfund.

Der findes dog måder, hvorpå vi kan forbedre vores udseende. Kan de hjælpe? To oplagte muligheder er plastikkirurgi og makeup. En undersøgelse fra Korea viste, at langt de fleste

mennesker vurderer fordelene ved plastikkirurgi til at være langt mindre end de økonomiske og psykologiske omkostninger ved denne type indgreb. Så en tur under kniven er næppe en holdbar løsning for de fleste.

En anden mulighed er makeup og smart beklædning. En undersøgelse fra Kina viste imidlertid, at der kun var en svag sammenhæng mellem, hvor mange penge kinesiske kvinder brugte på makeup og tøj, og hvor smukke andre vurderede dem til at være. Den samme undersøgelse viste også, at hver krone investeret i skønhedsforbedring kun giver fire øre igen i form af højere indkomst. Derfor er der ikke meget andet at gøre end at acceptere sin skønhed (eller mangel på samme) og få det bedste ud af livet. ■

MADS MEIER JØGER

Professor i økonometri ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Han forsker i social arv, kulturforbrug og kvantitative analysemetoder. Han har bl.a. undersøgt, hvad skønhed betyder for vores livsforløb.

AARHUS
UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)

---

* **VI BRÆNDER FOR UDDANNELSE
VIL DU VÆRE MED?**

Læs bachelor i uddannelsesvidenskab på Aarhus Universitet
- i København (Campus Emdrup) eller i Aarhus

Der er ansøgningsfrist 5. juli

Mere information:

edu.au.dk/bachelor eller bachelor.au.dk/uddannelsesvidenskab

JUNI

14. -16. JUNI

THE 11TH NORDIC CONFERENCE ON BILINGUALISM

The main theme of the conference will be bilingualism and globalization. During the conference a Nordic Association for the Study of Polylingualism will be founded.

[Read more](#) and register at www.bilingualism.au.dk

22. juni

MILESTONES – A GNOSIS CONFERENCE

Konferencen præsenterer refleksioner over neurovidenskabernes indtog i human- og socialvidenskaberne. Hovedtalere er Lenny Moss, Jesper Mogensen og Claus Emmeche. Deltagelse er gratis og alle er velkomne.

Tid og sted: kl. 9.00 - 18.00 i lokale D 174 og D 169 (om eftermiddagen)

JULI

7. JULI

I LYSET AF BATAILLE

I anledning af udgivelsen af bogen *I lyset af Bataille. Politisk filosofiske studier 1-2* af Asger Sørensen inviteres til oplæg og reception. Oplægsholderne, der vil præsentere og diskutere bogen, er: Jørgen Rasmussen, René Rasmussen og Søren Gosvig Olesen.

Tid og sted: kl. 14-17 lokale D170

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE PÅ DPU

🔗 TILMELD DIG PÅ

www.edu.au.dk/kalender

AARHUS UNIVERSITETS SOMMERSKOLE 2012

13.-14. august

SOMMERSKOLEKURSUS: FACILITERING AF MØDER - SKAB VÆRDI OG MENING

Hvordan får man møder, der er værdiskabende, effektive, involverende, energifyldte, muntre, korte og fåtallige? Det gør man ved at facilitere dem. En facilitator benytter sig af en lang række teknikker til at skabe værdi, fastholde fokus, involvere deltagerne, bruge deltagerens styrker, styre tiden m.m. På kurset præsenteres og trænes en del af disse teknikker.

Pris: 4.900 kr.

Tilmeldingsfrist: 20. juni

SOMMERSKOLEKURSUS: POSITIV PSYKOLOGI - AARHUS OG KØBENHAVN

Positiv psykologi fokuserer på menneskets psykologiske ressourcer, styrker og muligheder. På kurset præsenteres deltagerne for forskningsbaseret viden og enkle, praktiske værktøjer. Blandt temaerne er coaching, anerkendelse, kreativitet, flow, mindfulness og mening i arbejdslivet.

Tilmeldingsfrist: 20. juni

Aarhus: 13-16. august

København: 14-17. august

AUGUST

15.-17. august

SOMMERSKOLEKURSUS: PÆDAGOGISK NEUROVIDENSKAB

Biologien er ikke vores skæbne, men vi er heller ikke kun et produkt af vores kultur. Hjernen er plastisk og lærer hele tiden. Hvordan spiller biologi og kultur sammen, når børn lærer? Hvordan fungerer hjernen i forhold til hukommelse, opmærksomhed, emotioner og rationalitet? Og hvad betyder det i forhold til børns tilegnelse af sprog og læsning? Det er nogle af temaerne for dette kursus.

Tilmeldingsfrist: 20. juni

SEPTEMBER

6. SEPTEMBER

SKAMMEN OVER IKKE AT VÆRE PERFEKT

Unge skammer sig over ikke at være perfekte, men hvad er egentlig problemets kerne? Idéen om perfektion eller idéen om, at man kun er noget værd, hvis man er perfekt? To forskere holder oplæg og tager diskussionen.

Unge lider af perfektionsskam ved ungdomsforsker og lektor Jens Christian Nielsen, Center for Ungdomsforskning, Aarhus Universitet

Nej, unge lider af selvværdsproblemer

ved filosof Claus Holm, Aarhus Universitet

Tid og sted: Kl. 15.30-17.30

i lokale D 169

NOVEMBER

7. NOVEMBER

NATIONAL (UD)DANNELSE UNDER OPBRUD KONFERENCE

Alle samfund er præget af tiltagende etnisk kompleksitet. Hvilke udfordringer stiller dette skole- og uddannelsessystemerne overfor? Hvilke(n) kultur(er) og sprog skal stå centralt i skolernes curriculum og undervisning? Er tiden inde til, at forholdet mellem det 'nationale' og det 'flerkulturelle', og mellem det 'monosproglige' og 'flersproglige' bliver sat til genforhandling? Og hvordan kan det i så fald gøres?

»Iagttagen finder altid sted, når noget skelnes og betegnes i afhængighed af denne skelnen [...] **alt iagttageligt er iagttagerens egen præstation.**«

Sociolog **Niklas Luhmann**

Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)
ARTS, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

www.edu.au.dk/asterisk
ISSN: 1601-5754

**AARHUS
UNIVERSITET**

INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)